

Sosiodemografiset ristipaineet ja poliittinen osallistuminen

Allardtin jalanjäljissä, nykymenetelmin tutkittuna

Pirita Pirja Kyllikki Tuikka

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiologia

Pro gradu

Marraskuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sosiaalitieteiden maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Pirita Tuikka			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Sosiodemografiset ristipaineet ja poliittinen osallistuminen – Allardtin jalanjäljissä, nykymenetelmin tutkittuna			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Sosiologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 69 sivua ja 6 liitesivua
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tässä tutkielmassa kysytään, miten sosiodemografiset ristipaineet jakautuvat suomalaisilla ja kuinka hyvin niillä voi selittää poliittista osallistumista vielä tänä päivänä. Ristipaineet ovat sosiaalisia paineita, jotka syntyvät lukuisiin toisensa leikkaaviin ja poliittisesti eri suuntiin työntäviin ryhmiin kuulumisesta. Alkuperäisen määritelmän mukaan sosiodemografiset tekijät eli yhteiskuntarakenteelliset ryhmäjäsenyydet ohjaavat puoluevalintaa. Klassinen ristipainehypoteesi taas kuuluu: mitä enemmän ristipaineita ihminen kokee, sitä vähemmän hän osallistuu poliittisesti. Suomessa Erik Allardt totesi 1950-luvulla, että ristipainehypoteesi pätee ainakin äänestysaktiivisuudessa. Ristipainetutkimus kuitenkin hiipui sekä kotimaassa että kansainvälisesti vuosikymmeniksi käsitteellisten ja metodologisten ongelmien vuoksi. Menetelmät ovat sittemmin kehittyneet ja uusia poliittisen osallistumisen tapojakin on syntynyt, joten tämän tutkielman tavoitteena on päivittää suomalaista ristipainetutkimusta. Ristipaine voi olla hyödyllinen työkalu politiikan sosiologiassa, kun etsitään näkökulmia poliittisen osallistumisen eriytymiseen.</p> <p>Tutkimuskysymyksiin vastataan käyttämällä Turun yliopiston yksinkertaisella satunnaisotannalla kerättyä Arkielämä ja osallistuminen -kyselyaineistoa, johon vastasi 1648 18–84-vuotiasta suomenkielistä suomalaista. Jokaiselle vastaajalle estimoidaan ristipainepistemäärä (RP) asteikolle 0–1, jossa 0 tarkoittaa vähäisiä ja 1 korkeita ristipaineita. Estimoinnissa käytetään Braderin, Tuckerin ja Theriaultin ristipainepisteiden laskemisen algoritmia, jossa multinomiaalisessa logistisessa regressiossa vastemuuttujana on äänestysvalinta (kuusi suurinta eduskuntapuoluetta) ja selittävinä muuttujina ovat sosiodemografiset tekijät. Luodut ristipainepistemäärät ovat puolestaan selittäjänä binäärisissä logistisissa regressioanalyyseissa, joissa vastamuuttujina ovat eri poliittisen osallistumisen institutionaaliset ja ei-institutionaaliset tavat.</p> <p>Ristipainepistemäärien jakautuminen esitetään histogrammeina. Tulosten mukaan reilusti suurin osa suomalaisista kohtaa paljon ristipaineita sosiodemografisen profiilinsa perusteella (RP yli 0,70). Puolueiden ja sukupuolten välillä on hieman vaihtelua ristipainepisteiden hajonnassa, mutta histogrammien muoto on kaikilla samankaltainen. Klassinen ristipainehypoteesi toteutuu institutionaalisten osallistumismuotojen selittämisessä lukuun ottamatta eduskuntavaaleissa äänestämistä, mutta pääasiallisesti kumoutuu, kun tarkastellaan ei-institutionaalisia muotoja, kuten vaalikoneen täyttämistä tai nettivetoomuksen allekirjoittamista.</p> <p>Ristipainehypoteesi ajantasaistuu: sosiodemografiset ristipaineet lisäävät matalan kynnyksen ja vähäisen panostuksen osallistumista, mutta lähtökohtaisesti vähentävät resursseja, kuten aikaa ja kansalaistaitoja, vaativaa osallistumista. Toisaalta tutkimuksessa todetaan, ettei sosiodemografisilla ristipaineilla voi selittää poliittista osallistumista nyky-Suomessa osuvasti ja kattavasti, koska suomalainen yhteiskunta ja puoluejärjestelmä ovat aikojen saatossa muuttuneet niin, ettei yhteiskuntarakenteellisilla ryhmäjäsenyyksillä vaikutta olevan paljoa merkitystä puoluevalinnassa. Lisäksi konteksti on pluralistinen, joten äänestäjillä on monia vaihtoehtoja, ja osin sen takia kaikki ristipainepistemäärät näyttävät korkeilta. Tilalle ehdotetaan asiakysymys- ja arvoriistipaineita jatkotutkimusaiheeksi. Tutkimuksen tulokset ovat melko valideja, mutta ne ovat jokseenkin epävarmoja, mikä johtunee käytetyn aineiston koosta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords ristipaine, sosiodemografiset tekijät, puoluevalinta, poliittinen osallistuminen, logistinen regressioanalyysi, ristipainepistemäärä, resurssit, asiakysymykset, poliittisen osallistumisen eriytyminen			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Hannu Lahtinen			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto, Helsingfors universitets bibliotek, Helsinki University Library			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ristipaineiden lyhyt historia	4
2.1	Alkuperä	4
2.2	Ristipaine suomalaisessa sosiologiassa	8
2.3	Tutkimusten ongelmia	8
2.4	Ristipaineet vai ambivalenssi?	10
3	Sosiodemografiset ristipaineet: käsite ja mittaaminen	12
3.1	Ristipainepisteet.....	12
3.2	Yhteiskuntarakenteelliset ryhmät puoluevalinnassa	13
4	Poliittinen osallistuminen	20
4.1	Institutionaaliset ja ei-institutionaaliset tavat	21
4.2	Klassinen ristipainehypoteesi.....	22
5	Tutkimusasetelma ja -kysymykset	25
6	Aineisto ja menetelmät	27
6.1	Aineisto	27
6.2	Käytetyt muuttujat.....	28
6.2.1	Ristipainepisteiden (RP) luominen	28
6.2.2	Poliittisen osallistumisen muuttujat	33
6.3	Menetelmät	36
6.4	Mallinnusstrategia.....	38
7	Tulokset	41
7.1	Ristipainepisteiden perusta pääpiirteittäin.....	41
7.2	Ristipainepisteiden jakautuminen.....	43
7.2.1	Koko aineisto	43
7.2.2	Äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan	46
7.2.3	Yleiskuva	48
7.3	Ristipaineet poliittisessa osallistumisessa	51
8	Pohdinta	55
8.1	Sosiodemografisten ristipaineiden jakautuminen	55
8.2	Sosiodemografiset ristipaineet poliittisessa osallistumisessa.....	57
8.3	Luotettavuuden arviointi	60
8.4	Tulosten merkitys ja jatkotutkimusaiheita.....	61
	Lähteet	64
	Liitteet	I

1 Johdanto

Sosiologian klassikko Georg Simmel on periaatteessa puhunut jo yli sata vuotta sitten sosiaalisista kuplista pukiessaan sanoiksi ihmisten välisen sosiaalisen etäisyyden kuvauksella ”muukalaiset keskuudessamme” (Vaalavuo, 2015). Yhteiskunnallinen eriarvoistuminen on pitkälti rinnakkainen kehityskulku poliittisen eriytymisen kanssa (Wass & Grönlund, 2016). Niinpä paitsi demokratian toimivuuden myös ihmisryhmien keskinäisten kuilujen ehkäisemiseksi on tärkeää kiinnittää huomio kansalaisten poliittiseen osallistumiseen. Kaikki osallistumisen muodot näet eivät ole keskenään vaikuttamismahdollisuuksiltaan tasa-arvoisia (Bäck & Christensen, 2020; Dalton, 2014). Yhtäältä osa tutkijoista on sitä mieltä, etteivät ihmiset halua muuttaa vallitsevia oloja, vaan ovat tyytyväisiä niihin. Toisaalta joidenkin mielestä vaaliosallistumisen vähentyminen kielii juurikin tyytymättömyydestä, kun osallistumista ei koeta mielekkääksi. (Kestilä-Kekkonen & Korvela, 2017.)

Takuulla monen ensimmäinen mielikuva poliittisesta osallistumisesta on vaaliurna pudotettu äänestyslipuke. Kuitenkin peräti neljännes äänioikeutetuista jättää äänensä käyttämättä ja puoluejäsenten määrä on laskenut jo tovin, mikä luo haasteensa demokratian toteutumiselle (Borg, 2015). Vaikka tavanomaisilla mittareilla mitattuna poliittinen osallistuminen vähenee, ei se välttämättä tarkoita, että vaikuttamishalu itsessään olisi rapistunut. Osin se on siirtynyt uusiin kanaviin. (Dalton, 2014; Kestilä-Kekkonen & Korvela, 2017.) Kansalaiset voivat nykyään valita toimintamuotoja, joissa päättävät itse, mistä aiheesta, miten ja milloin ilmaisevat mielipiteensä ikään kuin alhaalta ylöspäin. Mielenosoitukseen lähteminen, kulutusvalinnat tai vetoamuksen allekirjoittaminen internetissä ovat tällaisia ei-institutionaalisia tekoja. (Bäck & Christensen, 2020.) Näin ollen on välttämätöntä selvittää, millä tavoin kansalaiset haluavat tuoda julki poliittisia mieltymyksiään (Bäck & Christensen, 2020; Dalton, 2014).

Puoluevetoisen osallistumisen hupenemista on selitetty esimerkiksi sillä, että länsimaiset yhteiskunnat ovat liukuneet kohti yleisödemokratiaa, jonka Manin (1997) alustaa edustuksellisen hallinnon kehitysteoriassaan. Yleisödemokratiassa poliitikot

kamppailevat medianäkyvyydestä, jonka perusteella kansalaiset tekevät valintojaan. Mediasta välittyvät mielikuvat, johtajien imagot ja jopa tilannekohtaiset mielipidekysymykset voivat saada mittavan merkityksen yli ideologisten sisältöjen. (Borg, 2015.) Asiakysymyksiin liittyvät arvo- ja identiteettipohjaiset vastakkainasettelut ovat muuttuneet yhä merkityksellisemmiksi verrattuna perinteisiin yhteiskuntaluokkaan, kieleen, uskontoon ja asuinpaikkaan liittyviin aiheisiin (Westinen, 2015). Yleisödemokratiassa yhteiskunnallinen osallistuminen on monikerroksista, eikä kansalaisyhteiskunta rakennu järeälle aatteelliselle ryhmäsitoutumiselle (Borg, 2015).

Palatkaamme kuitenkin hetkeksi ajassa taakse päin. Muutamia vuosikymmeniä Simmelin jälkeen Paul F. Lazarsfeld kumppaneineen (1952) teoretisoi erinäköisiin yhteiskunnallisiin kategorioihin kuulumisen ja äänestyskäyttäytymisen välistä suhdetta käsitteellä ristipaine (engl. *cross-pressure*). Sillä tarkoitetaan poliittisesti eri suuntiin työntäviä sosiaalisia paineita, jotka syntyvät kuulumisesta lukuisiin toisensa leikkaaviin ryhmiin. Suomessa käsitettä käytti Erik Allardt (1956) tutkiessaan eduskuntavaaleja. Klassisen ristipainehypoteesin mukaan poliittinen osallistuminen vähenee, kun ristipaine lisääntyy, mitä Allardtin tulokset tukivat. Alun innostuksen jälkeen ristipaineiden tutkimus kuitenkin hiipui epäyhtenäisten tulosten vuoksi pitkäksi aikaa (ks. esim. Horan, 1971; Mutz, 2002). Siitä huolimatta 2000-luvulle tultaessa käsite on versonut tuoretta kiinnostusta, kun sille on kehitelty uusia määritelmiä ja menetelmät sen vaikutusten testaamiseen ovat kehittyneet (Brader ym., 2014; He, 2016).

Suomessa ristipaineita ei ole juuri tutkittu sitten Allardtin. Uusia menetelmiä käyttämällä käsite on mahdollista operationalisoida yksilötasolle, jolloin ristipaineen ja poliittisen osallistumisen yhteyden pohtiminen onnistuu paremmin (Brader ym., 2014). Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin päivittää suomalaista ristipainetutkimusta. Keskiössä ovat nimenomaan yhteiskunnallisista ryhmäjäsenyyksistä kumpuavat ristipaineet. Vaikka luokkaaäänestäminen on vähentynyt ja on väitetty, etteivät sosiodemografiset tekijät enää olisi niin ratkaisevia poliittisia vedenjakajia (ks. esim. Westinen, 2015), eivät yhteiskuntarakenteelliset ryhmät ole kadonneet mihinkään. Onhan puolueillakin yhä omintakeisia äänestäjäkuntia (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016).

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa selvitetään sosiodemografisten ristipaineiden jakautumista yleisesti sekä eri puolueita äänestäneiden miesten ja naisten välillä. Toisessa vaiheessa taas tarkastellaan ristipaineiden yhteyttä poliittiseen osallistumiseen, kuten Allardt on aikoinaan tehnyt. Vaikkapa vaalikoneita ei ollut vielä 1950-luvulla keksitty, joten tämä tutkimus väistämättä ajantasaistaa käsitystämme ristipaineista. Käsite saattaa olla hyödyllinen työkalu politiikan sosiologiassa poliittisen osallistumisen selittäjänä, kun etsitään näkökulmia poliittisen osallistumisen eriytymiseen ja siten jopa yhteiskunnalliseen eriarvoistumiseen.

Johdannon jälkeen tutkimus jakautuu seitsemään osaan. Luvussa 2 tutustutaan ristipaineen käsitteen historiaan ja nykyisyyteen, kuten sen erilaisiin määritelmiin ja ongelmiin. Sen jälkeen luvussa 3 käydään läpi, mihin ristipaineen määritelmään tämä tutkimus tarkalleen ottaen perustuu ja mitä ovat ristipainepisteet. Luku 4 täsmentää tutkimuksen fokuksessa olevat erilaiset poliittisen osallistumisen tavat, ja siinä keskustellaan myös klassisesta ristipainehypoteesista. Sen jälkeen esitellään johdantoa tarkemmin tutkimuskysymykset, -hypoteesi ja -asetelma (luku 5). Luku 6 esittelee puolestaan aineiston, muuttujat ja menetelmänä käytetyn logistisen regressioanalyysin: molemmat multinomiaalisen ja binäärisen. Samassa luvussa tutustutaan lisäksi mallinnusstrategiaan, joka on kenties hieman tavanomaisesta poikkeava. Analyysiosassa (luku 7) edetään ristipainepisteiden pääpiirteittäisestä käsittelystä niiden jakaumiin puolueittain ja sukupuolen mukaan, minkä jälkeen ristipainepisteitä sovelletaan poliittisen osallistumisen eri muotojen selittämiseen. Lopuksi luvussa 8 kerrataan päätulokset, liitetään ne aiempaan tutkimukseen ja pohditaan niiden merkitystä. Lisäksi loppuluvussa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta.

2 Ristipaineiden lyhyt historia

2.1 Alkuperä

Alun alkaen ristipaineiksi on määritelty epäjohdonmukaisuudet, kuten ristiriitaiset tai vastakkaiset vaikutteet, äänestyspäätökseen vaikuttavissa tekijöissä (Lazarsfeld ym., 1952). Taustalla on ajatus siitä, että äänestyskäyttäytymisen ja kansalaisten ryhmäjäsenyyksien takana on systemaattisia linkkejä (Horan, 1971). Käsitteellisen viitekehyksen ja teoreettisen näkökulman muotoilivat Lazarsfeld, Berelson ja Gaudet teoksessa *The People's Choice* (1944/1952). He pyrkivät selittämään tapoja, joilla kansalaisten asenteet muodostuivat, muuttuivat ja kehittyivät Yhdysvalloissa presidentinvaalien aikana. Samalla he tulivat ensi kertaa yhdistäneeksi politiikan sosiaalisen logiikan vaalivalintojen tutkimukseen (Zuckerman, 2005).

Lazarsfeld ym. (1952) käyttivät aikanaan edistyksellistä paneelimenetelmää. Paneelihaastatteluita tehtiin vaalivuoden 1940 aikana seitsemän Ohion Erie Countyssa asuvalle kuudellesadalle ositetulla otannalla valitulle. Otanta ei kuitenkaan ollut kansallisesti edustava (Zuckerman, 2005). Kaikki muutokset äänestysaikeissa selvitettiin yksityiskohtaisesti. Lisäksi kartoitettiin vastaajien ominaisuuksia, yhteiskuntanäkemyksiä, poliittista menneisyyttä, luonteenpiirteitä, suhteita toisiin ja mielipiteitä vaaleissa pinnalla olleisiin kysymyksiin. (Lazarsfeld ym., 1952.)

Eräänä Lazarsfeldin ym. (1952) havaintona on, että useat sosiodemografiset tekijät sosioekonomisesta asemasta uskonnollisiin kytköksiin ja ikään erottivat republikaaneja ja demokraatteja toisistaan. Kunkin tekijän ajateltiin myös olevan paine äänestää tietyllä tavalla. Korkea sosioekonominen asema, protestanttisuus ja maaseudulla asuminen enteilivät republikaanien äänestämistä, kun taas vastakkaiset ominaisuudet liittyivät pääasiassa demokraattien äänestämiseen. (Lazarsfeld ym., 1952.) Tutkijat tiivistävät, että yksilöiden sosiodemografiset ominaispiirteet määrittävät poliittista preferenssiä. Tämä niin sanottu Columbian koulukunnan malli korostaa siis yksilöiden

yhteiskunnallisia ryhmäjäsenyyksiä ristipaineen määrittelyssä (Hutchings & Jefferson, 2017).

Columbian koulukunnan ajatuksessa on paljon samaa, kuin Lipsetin ja Rokkanin (1967) vedenjakajateoriassa. He tähtäsivät yhteiskunnan stratifikaattiorakenteen ja kilpailuhenkisen puoluepolitiikan välillä olevien yhteyksien osoittamiseen. Niinpä he ovat ehdottaneet, että länsieurooppalaiset puoluejärjestelmät ovat historiallisesti muodostuneet erilaisten yhteiskunnallisten vedenjakajien pohjalle. Nuo vedenjakajat ovat keskus–periferia, valtio–kirkko, omistaja–työläinen ja urbaani–maalainen. Kun eliitit politisoivat näistä konflikteista syntyneet symbolit, kollektiiviset identiteetit ja instituutiot, muuttuivat yhteiskunnalliset vedenjakajat poliittisiksi vedenjakajiksi. Lopulta puoluejärjestelmät ikään kuin jäätyivät politiikan maisemaksi, minkä vuoksi tiettyjen puolueiden mielletään edustavan toisia kansalaisryhmiä paremmin kuin toisia. (Lipset & Rokkan, 1967.) Myöhemmin vedenjakaja-termiä on käytetty tutkimuksessa kuvaamaan pitkäaikaisia ja laajoja sosiaalisia jakolinjoja yhteiskunnan sisällä (Westinen, 2015).

Maailma ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen, että kaikki ihmiset sopisivat tiettyihin muotteihin. Aivan kuten Lazarsfeld ym. (1952) pohtivat, joku voi olla varakas katolinen tai rahapulassa oleva protestantti, mitkä ovat heidän tulkintansa mukaan ristiriitaisia positioita. Ristipaineista puhuttaessa on tuon tuosta viitattu heidän antamaansa tapausesimerkkiin katolisesta valkokaulustyötä tekevästä äänestäjästä, joka joutui ikään kuin vaihtoehtojen väliin. Sosioekonomisen taustansa perusteella hän nojautui republikaanien, mutta uskonnollisen kytköksensä perusteella demokraattien suuntaan. (Nir, 2005.) Tämänkaltaisessa tilanteessa ei ole helppo ennakoida, miten ihminen toimii.

Yhdysvaltojen vuoden 1940 presidentinvaaleista huomattiin, että mitä tasavahvemmat vastakkaiset vaikutteet olivat, sitä kauemmin tutkittavilta kesti äänestyspäätöksen tekeminen. Ei ollut väliä, syntyivätkö ristiriitaiset paineet yhteiskunnallisesta asemasta, perheensisäisestä äänestysperinteestä tai tuttavien asenteista. (Lazarsfeld ym., 1952.) Ristipaineiset tutkimushenkilöt vaikuttivat myös suhteellisen välinpitämättömiltä vaalien etenemisen ja lopputuloksen suhteen. Ristipaineet sitä myöten painoivat

äänestysinnostusta alas. (Lazarsfeld ym., 1952.) Lisäksi ristipaineita kokevat ihmiset muuttivat valintaansa puolueesta toiseen kampanjan aikana todennäköisemmin. Havaintojen pohjalta muotoutui ristipainehypoteesi, jonka mukaan ristipaineiden kasvaessa poliittinen osallistuminen heikkenee. (Lazarsfeld ym., 1952.)

The People's Choice -kirjan jatko-osassa *Voting* Berelson, Lazarsfeld ja McPhee (1954) tutkivat New Yorkin Elmiran asukkaiden kantoja vuoden 1948 presidentinvaaleissa. Heidän tulostensa mukaan ristipaineita kokevat ihmiset joko antoivat äänestyspäätöksessään periksi vahvemmalle paineelle tai jättivät äänestämiseen kokonaan välistä. Berelson ym. (1954) antavat esimerkiksi sen, että nuoret ratkaisivat ristipaineongelman luokkataustan eivätkä uskonnon perusteella. Lisäksi ristipaineiset kansalaiset ikään kuin loivat sosiaalisia siltoja muutoin erillään olevien poliittisten yhteisöjen välille. Tämä voi yhtäältä olla arvokasta ”sosiologisten kuilujen” ylittämisen kannalta, mutta taas toisaalta luoda yksilötasolla stressiä, jota paetaan äänestämisestä pidättäytymällä enemmän kuin päättämällä vaihtoehtojen välillä. (Berelson ym., 1954.) Täten poliittisesta osallistumisesta vetäytyminen ristipainehypoteesin mukaisesti on Columbian koulukunnan mukaan eräs keino ratkaista ristipaineet.

Kolmas mullistava teos ristipaineista on Campbellin, Conversen, Millerin ja Stokesin kirjoittama *The American Voter* vuodelta 1960. Teos jatkoi ja ohjasi uusille urille Lazarsfeldin ja kumppaneiden viitoittamaa tutkimustietä. Koska Columbian koulukunta ei onnistunut empiirisesti selittämään ihmisten äänestyskäyttäytymisen dynaamisia muutoksia – mitä sivutaan alaluvussa 2.3 –, tarjottiin Michiganin yliopistosta toisenlaista tulokulmaa. Tämä koulukunta keskittyi äänestäjien yksilöllisiin asenteisiin ja puoluesamastumiseen, joskin se kallistui puhumaan enemmän psykologisesta konfliktista kuin ristipaineista (Hutchings & Jefferson, 2017). Subjektivisten tekijöiden, esimerkiksi luokkatietoisuuden ja ryhmäidentiteettien, ajateltiin toimivan mekanismina yhteiskuntaluokan ja poliittisen käyttäytymisen välillä (Campbell ym., 1960), mitä tuli äänestämisen selittämisen hallitseva lähestymistapa (Hutchings & Jefferson, 2017).

Ensinnäkin tutkijat argumentoivat, että ihmiset identifioituvat poliittisiin puolueisiin aivan kuten he samastuvat luokkaan, uskontoon tai etnisiin ryhmiin (Campbell ym.,

1960). Mallin näkökulma on näin ollen psykologinen, vaikka se ei nojaakaan tiukasti psykologian tieteenalaan (Hutchings & Jefferson, 2017). Toiseksi tuo identifioituminen tulee nähdä pitkäaikaisena ominaisuutena, joten puoluesamastumisen pitäisi pysyä samana, vaikka ihminen päättäisikin joissain vaaleissa äänestää toisen puolueen ehdokasta. Tutkijat kuitenkin tunnustavat, että puolueidentifioituminen saattaa muuttuakin, mutta se edellyttää suurta muutosta joko yksilön henkilökohtaisessa tilanteessa tai yhteiskunnallisesti. (Campbell ym., 1960.) Kolmanneksi puoluesamastuminen vaikuttaa paitsi suoraan äänestyspäätökseen myös epäsuorasti asenteisiin, jotka linkittyvät muun muassa arvioihin ehdokkaista, päivän poliittisista puheenaiheista sekä itse puolueista. Asiakysymykset ja ideologiset periaatteet eivät ole puolueidentifioitumisen lähde, vaan puoluekiinnittyminen tapahtuu nuoruuden sosialisatioprosessissa. (Campbell ym., 1960.) Puoluekanta nykypäivänä periytyy heikommin kuin ennen, mutta edelleen Suomessakin vanhempien sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-akselille heijastuu jälkikasvun poliittisissa preferensseissä (Tiihonen ym., 2020).

The American Voter -teoksen johtopäätöksenä on, että asenteiden epäjohdonmukaisuus siirtää äänestyspäätöksen tekemistä lähemmäs vaalipäivää ja äänestäjä saattaa tulla välinpitämättömäksi vaalien lopputuloksen suhteen välttääkseen psykologista stressiä. Tämä osoitetaan vuosien 1952 ja 1956 ANES (American National Election Study) -aineistojen avulla (Campbell ym., 1960.) Tapausesimerkiksi tutkijat ottavat jopa tietyllä tapaa prototyyppiksi päätyneen äänestäjän vuoden 1956 presidentinvaaleista. Hän teki äänestysvalintansa vasta viimeisinä päivinä, koska hänen puolueidentifioitumisensa ohjasi häntä demokraattien äänestämisen suuntaan, mutta hänen henkilökohtainen arvionsa ja mielipiteensä ehdokkaista tuki republikaani Eisenhowerin äänestämistä. (Campbell ym., 1960.) Lukuun ottamatta muutamia poikkeuksia Michiganin mallin väitteet onnistuttiin toisintamaan 50 vuotta myöhemmin teoksessa *The American Voter Revisited* (Lewis-Beck ym., 2008).

2.2 Ristipaine suomalaisessa sosiologiassa

Erik Allardt (1956) on pohtinut yhteiskuntaluokkien normikonflikteja ja niihin liittyviä ristipaineita Suomessa eduskuntavaaleja koskevassa tutkimuksessaan. Hän havaitsi, että vaikka poikkeamiakin löytyy, ristipaine on hyvä käsite selittämään poliittista osallistumista ainakin äänestysaktiivisuuden näkökulmasta. Hänen hypoteesinsa mukaan normikonfliktit, jotka syntyvät kuulumisesta erilaisia sosiaalisia normeja noudattaviin ryhmiin, aiheuttavat passiivisuutta poliittisessa osallistumisessa. Normikonfliktien tavallisia seurauksia ovat hänen mukaansa passiivisuus, apaattisuus ja Émile Durkheimin termin anomia. (Allardt, 1956.)

Allardtin (1956) tutkimuksen mukaan ristipainehypoteesi lähtökohtaisesti pätee eli kun johonkin ryhmään kohdistuu enemmän painetta eri suunnista, kasvaa tuon ryhmän poliittinen passiivisuus. Esimerkiksi porvarivoittoisilla äänestysalueilla asuvat työläiset äänestivät vähemmän aktiivisesti kuin yleisesti vasemmistolaisilla äänestysalueilla asuneet työläiset. Samoin koko ikänsä Helsingissä tai alle seitsenvuotiaana Helsinkiin muuttaneiden nuorten äänestysaktiivisuus oli huomattavasti korkeampi kuin niiden nuorten, jotka olivat muuttaneet alueelle myöhemmin. (Allardt, 1956.) Lisäksi Allardt (1956) tarkasteli sosiaalista liikkuvuutta kysymällä tutkimushenkilöiden isien ammattia. Nuoret, jotka kuuluivat samaan ammattiryhmään isänsä kanssa, äänestivät merkittävästi useammin kuin ne nuoret, jotka kuuluivat isänsä kanssa eri ammattiryhmään. Sekä ylös- että alaspäin suuntautuvalla sosiaalisella liikkuvuudella oli sama efekti, vaikkakin alaspäin suuntautuva sosiaalinen liikkuvuus vähensi äänestämistä enemmän kuin ylöspäin suuntautuva. (Allardt, 1956.)

2.3 Tutkimusten ongelmia

Hetken aikaa ristipaineet olivat muodissa niin Suomessa kuin maailmallakin, mutta kiinnostus niihin lopulta katosi epäjohtonmukaisten tulosten, käsitteen määrittelyn epäselvyyksien sekä metodologisten ongelmien vuoksi (Brader ym., 2014; Horan, 1971; Mutz, 2002; Nir, 2005; Therriault ym., 2011). Tutkimusten tulokset vaihtelivat sen

perusteella, mitä ristipaineita tutkittiin ja millaisia menetelmiä käytettiin. Alkuperäisissä tutkimuksissa ristipaineet määriteltiin sosiaalisiin kategorioihin kuulumisen ja näiden kategorioiden todennäköisenä pidetyn ristiriitaisuuden kautta. (Mutz, 2002.) Operationalisoinneissa sekoitettiin yksilökohtainen ilmiö viiteryhmäilmiöön (Nir, 2005). Huomionarvoista suomalaisesta näkökulmasta on, että Allardtillakin (1956) tarkastelun pääpaino oli nimenomaan alaryhmissä, eikä niinkään yksilöissä.

Tutkimukset kärsivät käsitteellisistä ja metodologisista ongelmista, joita Segalin (1969) pyrkimykset tuoda sosiaalipsykologisia tekijöitä ristipaineiden olemassaolon ehdoiksi eivät ratkaisseet (Horan, 1971). Segal (1969) siis yritti yhdistää ristipaineet ja spesifisemmän statuksen epäjohdonmukaisuus -ilmiön (engl. *status inconsistency*) toisiinsa. Horanin (1971) mukaan ristipaineen käsitteen käyttäminen sekä äänestysvalinnan että äänestämättä jättämisen selittämisessä oli toimimatonta, koska nämä kaksi äänestyskäyttäytymisen tutkimuskohdetta olivat hänen mielestään toisistaan erilliset tapaukset. Tutkijat olivat tajuamattaan sekoittaneet sosiaalisten kategorioiden jäsenyyden suorat vaikutukset ja nimenomaan ristiriitaisten kategorioiden vaikutukset toisiinsa (Mutz, 2002). Lisäksi Columbian koulukunnan määrittelyä käyttäneitä tutkijoita syytettiin sosiaalisesta determinismistä (Zuckerman, 2005).

Käsitteen sisältöön ja menetelmiin liittyvien ongelmien lisäksi osassa tutkimuksista todettiin, ettei ristipainehypoteesi päde. Esimerkiksi Poolin ym.¹ vuonna 1965 julkaisemassa simulaatiotutkimuksessa ristipaineiset republikaanit katoliset ennemmin äänestivät demokraatti Kennedyä kuin jättivät äänestämättä vuoden 1960 presidentinvaaleissa, mikä ei tue hypoteesia (Segal, 1969). Horankin (1971) totesi analysoidessaan uudelleen Berelsonin ym. (1954) dataa, ettei ristipaineilla itse asiassa olisi ollut vaikutusta äänestämiseen, vaikka siihen tulokseen tutkijat olivat aiemmin tulleet. Norjassa vuonna 1996 tehdyssä tutkimuksessa oletettiin, että vahvasti puolueeseensa identifioituvat mutta Euroopan unionin jäsenyydestä puolueensa kanssa eri mieltä olleet olisivat jättäneet äänestämättä kansanäänestystä edeltävissä vaaleissa,

¹ Tutkimus esitellään teoksessa *Candidates, Issues, and Strategies: a Computer Simulation of Presidential Elections*. Cambridge MA: MIT Press. Alkuperäinen lähde ei ikävä kyllä ollut saatavilla.

mutta kävikin niin, että he äänestivät aktiivisesti ja jotain toista puoluetta (Narud & Valen, 1996). Toisinaan on jopa väitetty, että ristipaineen käsite on kiehtova, mutta toimimaton, joten siitä tulisi luopua kokonaan (Wolfinger & Rosenstone, 1980, s. 35).

2.4 Ristipaineet vai ambivalenssi?

2000-luvulla monet tutkijat ovat yrittäneet korvata ristipaine-käsitettä ambivalenssilla (Lavine, 2001; Mutz, 2002; Nir, 2005; Willocq, 2019). He ovat ehdottaneet tilalle kapeampia termejä sisäinen ja ulkoinen ambivalenssi, jotka ottavat kantaa ristiriitaisten paineiden syntymekanismiin. Alkuperäistä ristipaineen käsitettä pidettiin liian kaiken kattavana, eikä se erotellut vastakkaisten vaikutteiden sisäisiä ja ulkoisia lähteitä toisistaan. (Willocq, 2019.) Sisäinen ambivalenssi viittaa yksilön asenteisiin liittyvään psykologiseen päättämättömyyteen ja ulkoinen niin sanottu sosiologinen tai verkostotason ambivalenssi yksilön sosiaalisesta ympäristöstä kumpuavaan ristiriitaisuuteen (Willocq, 2019). Puolueita ja ehdokkaita kohtaan tunnettu ambivalenssi on eräs suuri sisäinen ristipaineiden lähde, kun äänestäjä hahmottaa useat puolueet tai ehdokkaat yhtä puoleensavetäviksi (Lavine, 2001; Mutz, 2002; Nir, 2005).

Ulkoinen ambivalenssi voi koskea kahta hieman toisistaan poikkeavaa tilannetta. Yhtäältä äänestäjä voi huomata olevansa sosiaalisessa ympäristössä, joka on suoraan hänen poliittisia mielipiteitänsä tai positiotansa vastaan. Hänen sosiaalinen verkostonsa on tällöin ristiin leikkaava tai risteävä. (Mutz, 2002.) Toisaalta äänestäjä voi kuulua sosiaaliseen verkostoon, joka on täysin jakautunut kahteen eri poliittiseen ryhmittymään. Silloin osa verkoston jäsenistä on hänen kanssaan saman mielinen, kun taas osa kannattaa vastakkaista näkemystä. (Nir, 2005.) On myös ehdotettu, ettei verkostojen risteämisestä suoraan syntyisi ristipainetta, vaan ennemminkin käsite vangitsisi yksilön eristyneisyyden mielipideympäristössään; Lazarsfeldin ja kumppaneiden tulokset eivät niinkään kuvaisi ulkoista verkostotason ambivalenssia kuin asenteisiin liittyvää sisäistä ambivalenssia (Nir, 2005).

On syytä teroittaa, mikä on ambivalenssin ja ristipaineen keskeinen ero tässä tutkimuksessa. Voitaneen ajatella, että ristipaine on ambivalenssia kattavampi käsite.

Sekä sisäinen että ulkoinen ambivalenssi ovat ristipaineiden lähteitä, mutta tässä tutkimuksessa ei tarkastella ristipaineiden lähteitä, vaan ristipaineita itseään. Braderin ym. (2014) määritelmän ja operationalisoinnin mukaan ei ole väliä, minkälaisen prosessin kautta tai mistä lähteestä ristipaine ilmaantuu. Keskiössä ovat nimenomaan yhteiskuntarakenteellisista ryhmäjäsenyyksistä eli sosiodemografisista piirteistä kumpuavat kumuloituvat paineet ja niiden vaikutukset, eivät niiden mekanismit tai prosessit.

Näin ollen ei ole väliä, koetaanko paineet sisäisesti psykologisina prosesseina, sosiaalisessa kanssakäymisessä tai vaikka median kautta kulkeutuvista eri eliittien antamista ärsykkeistä (Brader ym., 2014). Tämän ei nykyisin pitäisi olla enää ongelma, vaikka osa tutkijoista on kritisoinut Columbian koulukunnan käsitteenmäärittelyä sisäiset ja ulkoiset osatekijät toisiinsa sekoittavaksi (Nir, 2005). Kun tänä päivänä on käytettävissä menetelmä, jonka avulla voidaan estimoida yksilötasolla kunkin ihmisen sosiaalisista ryhmistä nousevaa ristipaineisuuden kokonaistasoa, voidaan tutkia, minkälainen yhteys kumuloituvilla vahvistavilla tai ristiriitaisilla paineilla on poliittiseen käyttäytymiseen (Brader ym., 2014; Brader & Tucker, 2008). Samalla voidaan ottaa huomioon myös muut yksilölliset ja kontekstuaaliset tekijät. (Brader ym., 2014.) Loppujen lopuksi kaikki aihepiirin termit (sosiodemografiset ristipaineet, sisäinen ja ulkoinen ambivalenssi, arvo- ja asenneristipaineet, statuksen epäjohdonmukaisuus) liittyvät tavalla tai toisella ihmisen sisäiseen psykologiseen epäyhtenäisyyden kokemukseen (He, 2016), näkökulma vaan vaihtelee.

3 Sosiodemografiset ristipaineet: käsite ja mittaaminen

3.1 Ristipainepisteet

Lyhyesti kertauksena mainittakoon, että ristipaineilla tarkoitetaan sellaisia äänestysvalintaan liittyviä paineita, jotka syntyvät yksilön kuulumisesta lukuisiin toisensa leikkaaviin poliittisesti eri suuntaan työntäviin ryhmiin. Sikäli kun tämän tutkimuksen fokus on kansallisessa politiikassa, keskiössä ovat ennen kaikkea laajemmat yhteiskunnalliset ryhmäjäsenyydet eli sosiodemografiset tekijät. Toisin sanoen tutkimus perustuu Columbian koulukunnan alkuperäiselle määritelmälle ja sen pohjalta Braderin ym. (2014) luomalle ristipainepisteiden laskemisen algoritmille (alaluku 6.2.1). Ideana on, että puoluevalinnan ja yhteiskuntarakenteellisten ryhmien avulla lasketaan ristipainepistemäärä tai ristipainepisteet (RP) jokaiselle tutkimushenkilölle. Mikäli ristipainepisteitä on paljon, ajatellaan henkilöllä olevan paljon ristipaineita, koska hän tuntee painetta tai vetoa useiden eri puolueiden äänestämiseen. Hänen ryhmäjäsenyytensä osoittavat poliittisesti eri suuntiin. Vastaavasti mikäli ristipainepisteitä on vain vähän, tuntee tutkimushenkilö vetoa ainoastaan yhden puolueen äänestämiseen. Tilanne tarkoittaa, että hänen ryhmäjäsenyytensä osoittavat poliittisesti samaan suuntaan. (Brader ym., 2014.)

Koska ristipainepistemäärät luodaan Columbian koulukunnan hengessä sosiodemografisten taustamuuttujien avulla, käytetään tässä tutkimuksessa ristipainesanan edessä etuliitettä *sosiodemografinen*. Ristipainepisteiden muodostamiseksi tehtävään analyysiin mukaan otettavia muuttujia päätettäessä on pohdittava, mitä yhteiskuntarakenteelliset ryhmät ovat niin teoreettisesti kuin kontekstuaalisestikin olennaisia. Brader ym. (2014) toteavat, että ongelmat ristipainepisteiden luotettavuudessa ja vertailtavuudessa eivät synny kuhunkin yhteiskuntaan ja ajanjaksoon ainutlaatuisesti liittyvien sosiodemografisten tekijöiden mukanaolosta, vaan ennemminkin niiden puutteesta. Sen tähden aineistosta on pyritty poimimaan vedenjakajat, jotka ovat relevantteja Suomessa nykypäivänä. Tarkemmin ristipainepisteiden muodostamiseen mennään luvussa 6, mutta sitä ennen seuraavassa

alaluvussa esitellään ja perustellaan ristipainepisteiden luomisessa käytettävät sosiodemografiset tekijät.

3.2 Yhteiskuntarakenteelliset ryhmät puoluevalinnassa

Äänestysvalintoja tekevät ihmiset ovat aina osa heitä ympäröivää yhteiskunnallista kontekstia (Westinen, 2015). Kuten todettu, tämän tutkimuksen lähestymiskulma on yhteiskuntarakenteellinen, joten mielenkiinnon kohteena ovat laajemmat yhteiskunnalliset ryhmäjäsenyydet, kuten sukupuoli, ikä, koulutus, asuinalue, sosioekonominen asema, perheasema, ammatillinen järjestäytyminen ja uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen. Ryhmäjäsenyydet voivat olla mitä tahansa, kunhan ryhmä jakaa yhteiset kokemukset tai tavoitteet (Brader ym., 2014).

Puolueet Suomessakin ovat viimeisten vuosikymmenien saatossa muuttuneet entistä enemmän yleispuolueiksi siinä missä ne aikaisemmin vetosivat yhteiskuntaluokkiin (Evans & Tilley, 2012; Mickelsson, 2007; Westinen, 2016). Jo Allardt (1956) aikanaan totesi, että vasemmiston ja oikeiston kannatus jakautuu yhteiskuntaluokka-asetelman mukaan. Hän mainitsee marxismin vaikutuksen tähän vakiintuneeseen ajattelutapaan, sillä nimenomaan vasemmistopuolueet korostivat luokan mukaista äänestämistä viestinnässään. Yhteiskuntaluokan yhteys poliittisiin preferensseihin onkin erityisen huomattavaa maissa, joissa pääpuolueet ovat muodostuneet käytännössä työväenluokan poliittisesta heräämisestä. Äänestämisessä ei ollut niinkään kysymys vapaasta valinnasta kuin luokkaidentiteetistä ja kohtalosta. (Manin, 1997.)

Suomen yhteiskuntarakenne on kuitenkin muuttunut, kun Suomi siirtyi maatalousvaltaisesta esiteollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseen palveluyhteiskuntaan ja tapahtui suuri muutto maalta kaupunkeihin. Mickelsson (2007) päätelee, että puolueet ovat historiallisesti muovautuneet kulloisenkin ajan jakolinjojen mukaan hieman Lipsetin ja Rokkanin (1967) vedenjakajateorian tyyliin. Puoluekentän muutokset heijastelevat tällä tavoin yleistä yhteiskuntakehitystä, ja niinpä nykyisessä kehitysvaiheessa puolueet ovat joutuneet etsimään kannatusta muista lähteistä kuin yhteiskuntaluokista (Manin, 1997; Mickelsson, 2007).

Vaikka luokkaperusteinen äänestäminen on vähentynyt, eivät rakenteelliset tekijät ole kadonneet mihinkään, vaan niillä on yhä merkityksensä. Yhteiskuntarakenteellisilla ryhmillä on ryhmäkohtaisia identiteettejä, arvostuksia ja etuja, joita tiettyjen puolueiden ajatellaan ajavan toisia paremmin (Dalton, 2014). Niin kutsutun informoidun äänestämisen periaatteessa ajatellaan, että äänestäjä voi valita oikean tai väärän puolueen sen perusteella, mikä puolue ajaa parhaiten hänen arvojaan ja intressejään. Ääni on annettu ”oikein”, mikäli äänestäjä tekisi saman valinnan, kun hänelle on annettu täysi informaatio puolueista ja ehdokkaista. (Lau ym., 2014.)

Puolueiden äänestäjäkunnissa on tosiaan edelleen selväpiirteisiä äänestäjäprofiileja (Westinen, 2015). Lisäksi ryhmäjäsenyydet vaikuttavat siihen, minkälaisissa yhteyksissä ja missä valossa ihminen kohtaa poliittista keskustelua samoin kuin saa tietoa ja mielipiteitä vertaisiltaan (Dalton, 2014). Esimerkiksi nuoren valtiotieteellisessä tiedekunnassa opiskelevan elämänpiiri on varsin erinäköinen kuin keski-ikäisen rakennustyömaalla työskentelevän, ja heidän päivittäin kohtaamillaan ihmisillä ja ympäristöillä saattaa olla vaikutusta heihin monin eri tavoin.

Sosiodemografiset tekijät ovat Braderin ym. (2014) mukaan riittävän hyviä korvikemuuttujia tavoittamaan paitsi psykologisia myös sosiaalisia voimia, jotka ilmenevät ryhmiin kuulumisesta. Esimerkiksi tietyssä työllisyystilanteessa, kuten osa-aikaisena tai työttömänä, oleminen voi työntää ihmistä tiettyjen puolueiden suuntaan. Työllisyystilanteen vuoksi koetut paineet ovat tavallisesti psykologisia. Puoluevalintaa pohtiessaan ihmiset ajattelevat kuuluvansa vaikkapa työttömien ryhmään, vaikka he eivät olisikaan säännöllisesti yhteydessä muihin työttömiin, jotka voisivat vaikuttaa heidän puoluevalintaansa puolestaan sosiaalisesti. Sen sijaan esimerkiksi tietyllä alueella saatetaan yleisesti äänestää tietyllä tavalla, joten tuossa tilanteessa sosiaalinen paine tai toisin sanottuna mielipideilmasto voi vaikuttaa henkilön päätöksiin (Manin, 1997).

Seuraavaksi käydään läpi tärkeimmät sosiodemografiset tekijät, joilla voi ajatella olevan yhteys puoluevalintaan. Lisäksi suurin osa niistä liitetään tuoreimpien

eduskuntavaalitutkimusten 2015 ja 2019 tuloksiin kuuden suurimman eduskuntapuolueen osalta. Tämä rajausta avataan tarkemmin luvussa 6.2.

Kuten todettu, yhteiskuntaluokka² oli aiemmin ensisijainen puoluevalintaa selittänyt rakenteellinen tekijä (Dalton, 2014; Evans & Tilley, 2012; Mickelsson, 2007; Westinen, 2016). Terminä se on kuitenkin monitulkintainen ja toisinaan ongelmallisenakin pidetty, joten tutkimuksissa käytetään tänä päivänä lähtökohtaisesti sosioekonomisen aseman käsitettä, kun pyritään viittaamaan ihmisen asemaan yhteiskunnan rakenteellistoiminnallisissa järjestelmissä (Tilastokeskus, 1989). Sosioekonominen asema muodostuu yhden Tilastokeskuksen määrittelyn mukaan ammatista, ammattiasemasta, työn luonteesta ja elämänvaiheesta. Toisen määrittelyn mukaan se muodostuu pääasiallisesta toimesta, ammatista, ammattiasemasta ja toimialasta (Tilastokeskus, ei pvm.). Sosioekonomista asemaa lähestytään tässä tutkimuksessa päätoimen, työsuhdetyypin ja työnantajasektorin avulla, mikä noudattelee Tilastokeskuksen toista mainittua määritelmää.

Viimeisimmissä eduskuntavaalitutkimuksissa vuosilta 2015 ja 2019 puhutaan kuitenkin ammattiluokasta (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016). Sillä tarkoitetaan ensisijaisesti yhteiskuntaluokkaa, joka on tosiaan parhaiten eroteltavissa ammattien synnyttämien sosiaalisten ryhmien perusteella (Erola, 2010). Mainittujen tutkimusten mukaan SDP:tä ja Perussuomalaisia äänestävät pääsääntöisesti työntekijäasemassa olevat ja Keskustaa maatalousyrittäjät. Kokoomusta ja Vihreitä äänestävät ylemmät toimihenkilöt ja johtajat, joista ensimmäisenä mainittu puolue on erityisesti yrittäjien suosiossa. Vasemmistoliitto oli ennen leimallisesti työväen puolue, mutta menetettyään duunariäänestäjiä se saa nykyään kannatuksensa tasaisesti kaikista muista ryhmistä paitsi yrittäjiltä. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.)

Toisinaan koulutuskin luetaan kuuluvaksi sosioekonomisen aseman tai yhteiskuntaluokan määritelmään (Erola, 2010). Sen vaikutus puoluevalintaan syntyy

² Keskusteluun yhteiskuntaluokka-käsitteestä ei tässä tutkimuksessa mennä, mutta todettakoon yleisesti, että sillä tarkoitetaan allardtilaisittain yhteiskunnan perustavanlaatuista ryhmittelyä ja kerrostuneisuutta, jonka perustana on ammatti (Erola, 2010).

paitsi siitä, että se usein johtaa tiettyyn ammattiin ja ammattiasemaan, mutta myös siitä, että sen mukana ihminen omaksuu tietynlaisia arvoja, asenteita, toimintatapoja ja tietoja. Tämä näkyy etenkin havainnoissa, että koulutuksesta on tullut eräs identiteetin rakennuspallo korkeasti ja matalasti koulutetuille. Varsinkin matalasti koulutetut voivat nähdä koulutusryhmien suhteet yhteentörmäyksille alttiina ainakin arvopohjan suhteen. (Stubager, 2009.) Vaikka koulutuksesta äänestyspäätöksen selittäjänä on tullut yhä huomattavampi, toteaa Westinen (2015) ammattiluokan olevan vielä toistaiseksi tärkeämpi osatekijä puoluevalinnassa.

SDP:läiset ovat tavallisesti perus- tai ammattikoulutettuja, mutta myös muun keskiasteen koulutuksen käyneitä. Sitä vastoin Vihreiden ja Kokoomuksen kannattajat ovat pitkälti yliopiston tai ammattikorkeakoulun suorittaneita. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.) Keskusta ja Vasemmistoliitto keräävät ääniä tasaisesti kaikista koulutusluokista, vaikkakin Keskustan vuoden 2019 vaalitappion takia sen ääniosuus on alentunut kaikissa koulutusluokissa (Suuronen ym., 2020). Vasemmistoliiton kannatusprofiili on ammattiluokan lailla muuttunut parin viimeisen vuosikymmenen aikana, sillä aiemmin sen kannatus oli laajempaa perus- tai keskiasteen koulutustasolla kuin yliopistotasolla (Westinen, 2016). Perussuomalaisten kannatus nojautui vielä 2015 matalasti koulutettuihin äänestäjiin, mutta vuoden 2019 vaaleissa se sai ääniä tasaisesti eriasteisesti koulutettujen keskuudessa (Suuronen ym., 2020).

Naisten koulutustason kohotessa heidän asemansa on parantunut työmarkkinoilla. Vastaavasti globalisaation häviäjiksi mielletään monesti nimenomaan miesvaltaiset alat. (Mudde, 2007.) Sukupuoli onkin saanut poliittisen luonteen viimeisten vuosikymmenten aikana (Westinen, 2015). Perinteinen miehinen asema perheessä ja yhteiskunnassa on muuttunut, mikä turhauttaa osaa miehistä. Joidenkin arvioiden mukaan turhautuminen kanavoituu oikeistopopulististen puolueiden kannatuksena siinä missä feministiset vaatimukset viestitään ideologialtaan vihreiden puolueiden kautta. (Mudde, 2007.)

Historiallisesti naiset ovat suosineet miehiä enemmän oikeistolaisia puolueita, mutta jälkiteollisissa yhteiskunnissa feminismin vaikutuksesta orientaatio on muuttunut eritoten nuorilla (Dalton, 2014). Nykyään naiset kannattavat jokseenkin miehiä

useammin vasemmistopuolueita, mutta Suomessa erot ovat olleet vähäisempiä. Esimerkiksi Perussuomalaisten kannatus oli naisten keskuudessa vuoden 2015 vaaleissa miltei samalla tasolla kuin Kokoomuksella ja SDP:llä. (Pikkala, 2016.) Perussuomalaisten äänestäjät ovat silti tyypillisesti miehiä, kun taas Vihreiden naisia (Pikkala, 2020; Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016). Vasemmistoliiton sukupuolen mukaisena kannatustrendinä oli ennen viime vaaleja miesäänestäjien menettäminen ja äänestäjäkunnan naisvaltaistuminen, mutta vuonna 2019 se onnistui keräämään lähes yhtä paljon ääniä niin miehiltä kuin naisiltakin (Pikkala, 2020; Suuronen ym., 2020). Keskustan, Kokoomuksen ja SDP:n suosiossa sukupuolten välillä ei ole juuri eroa (Westinen, 2016).

Jo Campbell ym. (1960) teoretisoivat, että puoluekanta omaksutaan nuoruudessa. Vanhemmilla onkin vaikutuksensa jälkikasvun arvopohjan ja sitä kautta usein myös puoluekannan muodostumiselle. Poliittinen sosialisatioprosessi todella leimaa varhaista aikuisuutta, mutta yhteys on selvästi vahvempi vanhoilla kuin nuorilla ikäpolvilla. (Tiihonen ym., 2020.) Tämä näkyy puoluekannatuksen jakautumisessakin, sillä iäkkäämmät ikäluokat ovat Westisen (2016) mukaan sosiaalistuneet äänestämään jotakin kolmesta vanhasta valtapuolueesta Keskustasta, Kokoomuksesta tai SDP:stä. Niitä kannatetaan eniten yli 55-vuotiaissa, mutta on tosin mainittava, että edellisissä vaaleissa Kokoomus onnistui keräämään suosiota myös nuorten aikuisten keskuudessa. Kokoomuksen ohella nuoret äänestäjät antavat äänensä joko Vihreille tai Perussuomalaisille. (Suuronen ym., 2020.) Kahden mainitun puolueen kannatustrendit iän suhteen silti eroavat toisistaan: Vihreiden kannatus vähenee tasaisesti mitä vanhempia ikäluokkia tarkastellaan toisin kuin Perussuomalaisten, jotka saavat paljon kannatusta juuri työelämään siirtyneiltä ja taas eläkeikää lähestyviltä. (Suuronen ym., 2020.) Vasemmistoliitolla suunta on ollut pääsääntöisesti äänestäjäkunnan nuorentuminen (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016).

Asuinalue paitsi maantieteellisen sijainnin myös asuinalueen tyypin perusteella määriteltynä on robustisti yhteydessä puoluevalintaan Suomessa. Allardt (1956) totesi perinteellä olevan väliä monin paikoin, mutta ehkä kumminkin nykypäivänä selkein syy asuinalueen merkitykselle puoluevalinnassa on asuinpaikan tuottama identiteetti, joka

ohjaa käsitystä ryhmäkohtaisista eduista ja niitä ajavista puolueista (Westinen, 2015). Suurimmista eduskuntapuolueista Keskustan kohdalla kuvio on selkein, nimittäin se on asemoinut itsensä maaseudun puolueeksi. Puolue saa eniten ääniä maaseudun haja-asutusalueilta ja maakuntakeskuksista, mutta vähiten eteläisen Suomen kaupunkialueilta. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.) Urbaaneissa ympäristöissä äänet kerääntyvät Kokoomuksen ja Vihreiden laariin. Siinä missä Keskustalle esikaupunki- ja lähiöalueet ovat hankalaa seutua, tulee SDP:n kannatus juuri sieltä. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.) Vasemmistoliiton ja Perussuomalaisten suosio on tasaista kaiken tyyppisillä asuinalueilla, joskin kiinnostavasti Perussuomalaiset oli suosituin puolue kaupunkien keskustoissa asuneiden piirissä vuoden 2019 eduskuntavaaleissa (Suuronen ym., 2020).

Uskonnolla ja uskonnollisuudella on joissain maissa, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa, suorastaan painava puoluevalintaa määrittävä sija (Dalton, 2014; Evans & Graaf, 2013). Suomessa uskonnon vaikutus on puoluepolitiikassa melko pienimuotoista, vaikka kirkkojäsenyydestä on tullut jossain määrin poliittinen kysymys 2010-luvun moraali- ja perhekysymysten myötä (Westinen, 2015). Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluminen on puolueista ilmeisintä tietysti Kristillisdemokraateilla, mutta myös Keskustan kannattajat yleensä kuuluvat kirkkoon. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa Kokoomus sai yhtä suuren kannatuksen sekä kirkkoon kuuluvien että kirkkoon kuulumattomien joukossa. SDP:llä ja Perussuomalaisilla kirkkoon kuuluminen on hieman yleisempää kuin kuulumattomuus, kun taas Vihreiden ja Vasemmistoliiton kohdalla kuulumattomuus on selkeästi tavallisempaa. (Westinen, 2016.)

Edellä lueteltujen sosiodemografisten tekijöiden lisäksi Greaves ym. (2017) toteavat Uuteen-Seelantiin sijoittuvassa tutkimuksessaan, että ainakin etnisyydellä, tuloilla³ ja aikuisten lukumäärällä kotitaloudessa voidaan ennustaa, mitä puoluetta vastaajat aikovat äänestää vaaleissa. On myös luonnollista olettaa, että lapsiperheillä voi olla muista yhteiskunnallisista ryhmistä poikkeavat intressit ja että lasten määrälläkin lienee

³ Useissa määrittelyissä tulotkin lasketaan kuuluvaksi sosioekonomiseen asemaan (Lahelma & Rahkonen, 2011).

merkityksensä (Brader ym., 2014). Lapset esimerkiksi vaikuttavat käytettävissä oleviin resursseihin, kuten rahan ja vapaa-ajan määrään (Brady ym., 1995).

Suomen kontekstissa niin ikään ammatti- tai yrittäjäliittoon kuulumisen verrattuna kuulumattomuuteen on mielenkiintoinen tekijä. Suomalaiset ovat perinteisesti järjestäytyneet ammatillisesti aktiivisesti, mutta viime aikoina edunvalvonnan piirissä olevien ammattiliittojäsenten määrä on laskenut. Vuoden 2017 järjestäytymisaste oli kaikkiaan 59,4 prosenttia, kun se oli vielä vuonna 2013 5,1 prosenttiyksikköä korkeampi (Ahtiainen, 2019). Voi olla, että vanhemmat ikäluokat kuuluvat tavan tai tietonsa ansiosta nuorempia enemmän edunvalvontajärjestöihin, minkä lisäksi ammattiliittoon kuuluminenkin on saattanut saada poliittisen luonteen.

4 Poliittinen osallistuminen

Poliittisella osallistumisella tarkoitetaan menettelyä, ”jolla kansalaiset pyrkivät vaikuttamaan politiikkaan” (Bäck & Christensen, 2020, s. 441). Se on vapaaehtoista niin kutsuttujen tavallisten kansalaisten toimintaa, kuten van Deth (2014) kuvailee minimalistisessa poliittisen osallistumisen mallissaan. Tämä rajaa poliittisen osallistumisen ulkopuolelle esimerkiksi painostuksen tai uhkailun seurauksena tehdyt asiat, pelkän uutisten seuraamisen sekä poliitikkojen, lobbareiden ja virkamiesten ammatillisen toiminnan. Lisäksi poliittinen toiminta kohdistuu poliittiseen järjestelmään, päätöksentekijöihin tai eliitteihin. (van Deth, 2014.) Kysymys siitä, kuka osallistuu, on aivan yhtä tärkeä kuin kysymys siitä, kuinka moni osallistuu. Osallistuminen nimittäin vaikuttaa poliittisiin lopputuloksiin, joten niiden ääni kuuluu, jotka ääntänsä käyttävät. (Dalton, 2014.)

Dalton (2014) mainitsee, että rationaalisen valinnan teorian mukaan osallistuminen ei aina tosin ole järkevää, koska se vie aikaa ja muita resursseja. Vaikkapa yhden äänen antaminen yksissä vaaleissa saattaa vaatia äänestyskopille raahautumisen lisäksi aikaa seurata vaalikampanjoita, mutta yhden äänen voima satojen, tuhansien tai miljoonien äänien joukossa voi olla heikko (Dalton, 2014). Äänestämistä on selitetty monin eri tavoin, kuten kiinnostuksella, poliittisella tietämyksellä ja ymmärryksellä, demokratiatyytyväisyydellä, tunteella vaikutusmahdollisuuksista, sosiaalisella luottamuksella samoin kuin myös puoluesamastumisella (Smets & van Ham, 2013). Osallistuminen on sosiaalinen ja psykologinen valinta siinä missä se on rationaalisen laskelmoinnin tulos (Dalton, 2014).

Verban, Schlozmanin ja Bradyn (1995) kansalaisaktivismimallin mukaan poliittinen osallistuminen edellyttää mobilisaatiota eli sosiaalisten verkostojen kautta saatavaa kannustusta osallistumiseen, motivaatiota sekä resursseja. Erityisesti koulutuksensa ansiosta korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevalla on usein eri tavalla aikaa, varallisuutta, pääsy poliittisen tiedon luo ja taitoja tulla poliittisesti aktiiviseksi. Kääntäen heikko sosioekonominen asema vähentää paitsi kompetenssia myös käytännön

edellytyksiä osallistumiseen. (Verba ym., 1995.) Eri sosioekonomisilla ryhmillä on näin ollen käytettävissään eri tasoiset resurssit – kuten mainitut aika, raha ja kansalaistaidot sekä joissain tutkimuksissa terveyskin (Lahtinen ym., 2017) –, jotka saadaan pitkälti politiikan kentän ulkopuolelta. Tiivistetysti mitä enemmän resursseja ihmisellä on käytössään, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on osallistumiseen (Brady ym., 1995). Etenkin Yhdysvalloissa, mutta myös Suomessa, on nähtävissä taloudellisen hyväosaisuuden, poliittisen aktiivisuuden ja siten edustuksellisuuden yhteen kietoutuminen. Hyvin toimeentulevien ja poliittisesti aktiivisien intressit näkyvät päätöksenteossa enemmän kuin huonompiosaisten, mikä on eriarvoistavaa (Wass & Grönlund, 2016).

Osallistumisen resurssimalli menee vielä yleisemmälle tasolle kuin poliittisen osallistumisen tulkitseminen ainoastaan sosiaalisen statuksen tai sosioekonomisen aseman kautta. Samalla se osoittaa resurssien olevan mekanismeja, joiden kautta sosioekonominen asema on yhteydessä osallistumiseen. (Brady ym., 1995.) Lisäksi resurssimalli auttaa ymmärtämään ryhmien välisiä eroavaisuuksia osallistumisessa. Nuo ryhmät nimittäin erottuvat toisistaan muidenkin sosiodemografisten piirteidensä kuin vain sosioekonomisen aseman mukaan. (Brady ym., 1995.) Esimerkiksi Daltonin (2014) analyysissä koulutus, ikä ja sukupuoli ovat paitsi yhteiskuntarakenteellisia ominaisuuksia myös resursseja.

4.1 Institutionaaliset ja ei-institutionaaliset tavat

Kuten entuudestaan johdannossa on todettu, poliittista osallistumista on muunkinlaista kuin ainoastaan vaaleissa äänestäminen (ks. esim. Kestilä-Kekkonen & Korvela, 2017). Poliittisen osallistumisen tavat voi jakaa luonteensa perusteella institutionaalisiin ja ei-institutionaalisiin (Bäck & Christensen, 2020; Lahtinen ym., 2019). Perinteinen vaali- ja puolueosallistuminen, kuten äänestäminen ja ehdolla oleminen, kuuluvat institutionaalisiin osallistumismuotoihin, joilla tarkoitetaan olemassa olevien poliittisten instituutioiden puitteissa tapahtuvaa toimintaa. Sen kohteena ovat poliittiset päätöksentekijät ja edustuksellisen demokratian instituutiot. (Bäck & Christensen, 2020.) Kunnallisessa lautakunnassakin toimiminen on ilmeisen institutionaalista

osallistumista. Mainittujen muotojen lisäksi on vielä lukuisia omaehtoisia ja kertaluonteisiakin institutionaalisen osallistumisen tapoja, kuten kansalaisaloitteet ja kansanäänestykset. On esitetty, että verkostomaiset ja satunnaiset muodot kasvattavat suosiotaan sikäli kun valtionhallinto on muuttunut vanhasta julkishallinnosta uudeksi, eri tahoja osallistavaksi julkisjohtamiseksi (Kestilä-Kekkonen & Korvela, 2017).

Ei-institutionaalista osallistumista ovat yleensä epäsäännölliset suoran toiminnan aktiviteetit, jotka keskittyvät johonkin yhteen teemaan, kuten ihmisoikeuksiin tai ympäristöön (Bäck & Christensen, 2020). Rauhanomaiset mielenosoitukset, yritysten tai tuotteiden boikotointi eettisistä tai poliittisista syistä ja vetoomuksen allekirjoittaminen tai nimienkeruu siihen ovat esimerkkejä ei-institutionaalisesta osallistumisesta (Lahtinen ym., 2019). Raja institutionaalisen ja ei-institutionaalisen välillä on ajoittain häilyvä (Bäck & Christensen, 2020), jos vaikka ajatellaan vaalikoneen tekemistä internetissä. Se ei sinänsä pyri vaikuttamiseen, vaan sopivan ehdokkaan löytämiseen vaaleissa. Varsinkin sellaisissa vaaleissa, joissa ehdokkaita saattaa olla jopa satoja, vaalikoneet ovat ahkerasti ihmisten käytössä. Vaalikone ei sido äänestämiseen, saati sen ehdottamiin puolueisiin tai ehdokkaisiin. (Borg & Koljonen, 2020.) Monet varsinkin nuoret käyttävät vaalikoneita vaivattomana tiedonhankintakanavana, kun taas osa käyttää niitä varmistuksena valinnalleen tai ajanvietteenä (Borg & Koljonen, 2020), joten vaalikoneiden monimuotoisten käyttötapojen vuoksi ne voi tietyllä tapaa lukea kuuluvaksi ei-institutionaalisiin aktiviteetteihin.

4.2 Klassinen ristipainehypoteesi

Klassisen ristipainehypoteesin mukaan ristipaineiden kasvaessa poliittinen osallistuminen vähenee. Edeltävissä luvuissa ja kappaleissa on kuvailtu, mihin ristipaineiden ja poliittisen osallistumisen määritelmään tämä tutkimus perustuu. Edellä on myös sivuttu sitä, että toisissa aikaisemmissa tutkimuksissa ristipainehypoteesi on toteutunut, kun taas toisissa se on hylätty. Vetäytyminen poliittisesta osallistumisesta hyväksyttiin laajasti ristipaineiden seuraukseksi, vaikka jo *The People's Choice* -kirjan alkusanoissa kommentoidaan, että osa ristipaineisista tutkimushenkilöistä kertoi haastattelijoille olevansa oikein kiinnostuneita politiikasta, eivätkä he jättäneet

äänestämättä (Nilson, 2002). Ristipaineet eivät joka tilanteessa aiheuta passiivisuutta, vaan päinvastoin saattavat jopa ”johtaa uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin” (Lazarsfeld ym., 1952, s. XXII). *Voting*-jatko-osaa kirjoitettaessa muut tutkijat eivät halunneet huomioida kollegansa William McPheen toivetta siitä, että teoksessa kerrotaisiin ristipaineiden mahdollisesta peräti aktivoivasta vaikutuksesta. Hän onnistui lopulta saamaan maininnan Poolin ja kumppaneiden vuoden 1965 teokseen⁴, mutta se jäi pitkälti huomiotta. (Nilson, 2002.)

Nilson (2002) kertoo Jenssenin, Pesosen ja Gilljamin (1998) toimittamasta tutkimusteoksesta⁵, jossa tarkasteltiin Suomen, Ruotsin ja Norjan kansanäänestyksiä Euroopan unioniin liittymisestä. Tulosten mukaan ristipaineet aiheuttivat kaikissa maissa äänestämisestä pidättäytymistä. Mitä tasaisemmin kyllä- ja ei-äännet jakautuivat paikkakunnalla, sitä todennäköisemmin äänestysprosentti putosi edellisten vaalien äänestysprosentin tasolta. Nilson (2002) mainitsee vielä, että Jenssenin ym. (1998) tutkimuksessa Pohjois-Suomessa suurin osa äänesti ei, mutta silti äänestysprosentti oli alhainen. Alueen valtapuolue⁶ oli ottanut kannan EU-jäsenyyden puolesta, vaikka suurin osa puolueen kannattajista oli sitä vastaan. Ihmisille syntyi ristipaineita perinteisen puolueuskollisuuden ja yhteisön yleisen mielipiteen vastakkaisuudesta, mikä ratkaistiin jättämällä äänestämättä.

Pohjois-Norjassa parikymmentä vuotta aikaisemmin järjestetyssä kansanäänestyksessä Euroopan integraatiosta oli samanlainen kaava. Valtapuolue oli vahvasti integraation kannalla, mutta yhteisö ei, joten äänestysprosentti jäi matalaksi. 1990-luvun EU-kampanjassa valittiin erilainen strategia, jossa valtapuolue edelleen suositteli Euroopan unionin jäseneksi liittymistä, mutta korosti jokaisen äänestäjän omaa päätöstä asiaan. Äänestysprosentti kasvoi aikaisempaan verrattuna. (Fitzmaurice, 1995.) Nilson (2002) ehdottaakin ristipainehypoteesin uudelleenmuotoilua: ristipaineet johtavat

⁴ Kyseessä on sama alaluvussa 2.3 mainittu *Candidates, Issues, and Strategies: a Computer Simulation of Presidential Elections*. Cambridge MA: MIT Press.

⁵ Teos on *To Join or Not to Join: Three Nordic Referendums on Membership in the EU*. Oslo: Scandinavian University Press. Alkuperäinen lähde ei ikävä kyllä ollut saatavilla.

⁶ Nilson ei tätä mainitse, mutta kyseessä lienee Keskusta.

vetäytymiseen, paitsi jos ne ovat riittävän voimakkaita aiheuttamaan vastaliikettä tai riittävän lieviä edistämään osallistumista.

On hyvä panna merkille, että edellisissä esimerkeissä viitattiin oikeastaan poliittisiin asiakysymyksiin liittyviin ristipaineisiin tai arvo- ja asenneristipaineisiin (engl. *issue cross-pressure*), sillä tutkimuskohteena olivat politiikkapreferenssit, jotka työntävät yksilöä poliittisesti eri suuntiin (ks. Theriault ym., 2011). Klassista ristipainehypoteesia on sopeutettu kulloinkin tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen.

Ristipainehypoteesin ajatus on selvästi taustalla Hen (2016) tutkimuksessa, jossa hän on tarkastellut arvo- ja asenneristipaineita Braderin ym. (2014) luomaa ristipainepisteiden algoritmia käyttäen. Hänen hypoteesinsa on, että mitä enemmän arvo- ja asenneristipaineita ihmisellä on, sitä myöhemmin hän tekee äänestyspäätöksen. Tulosten mukaan arvo- ja asenneristipaineet todella ovat yhteydessä äänestyspäätöksen viivyttelyyn, minkä lisäksi puoluejärjestelmällä on vaikutusta näiden ristipaineiden ilmenemiseen (He, 2016). Muissakin 2000-luvulle sijoittuvissa tutkimuksissa on löydetty yhteys äänestyspäätöksen lykkäämiseen ja ristipaineiden kokemisen välillä (Green ym., 2000; Willocq, 2019). Toisaalta on runsaasti näyttöä siitä, että risteävillä mielipideympäristön vaikutteilla ei olisi minkäänlaista tai niillä olisi jopa myönteinen yhteys poliittisen osallistumisen aktiivisuuteen (ks. esim. Matthes ym., 2019).

5 Tutkimusasetelma ja -kysymykset

Klassista ristipainehypoteesia, jossa ristipaineet olisi määritelty vielä alkuperäisellä sosiodemografisella tavalla, ei ole viime aikoina testattu Suomen kontekstissa. Tämän tutkimuksen tehtävänä onkin selvittää, kuinka yhteiskuntarakenteellisista ryhmäjäsennyksistä kumpuavat kumuloituvat ristipaineet jakautuvat suomalaisilla paitsi yleensä myös tarkemmin äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan. Lisäksi tarkoituksena on pohtia, toteutuuko klassinen ristipainehypoteesi ja kuinka hyödyllinen tämä yli 60 vuotta vanha käsite on nyky menetelmien avulla mitattuna ja käytettynä.

Tutkimus jakautuu kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa luodaan ristipainepistemäärät ja vertaillaan kuvailevia tuloksia. Toisessa vaiheessa selitetään poliittista osallistumista – niin institutionaalista kuin ei-institutionaalistakin – luotujen ristipainepisteiden avulla.

Tutkimuskysymykset

1. Miten sosiodemografiset ristipaineet jakautuvat suomalaisilla?
2. Kuinka hyvin sosiodemografisilla ristipaineilla voi selittää poliittista osallistumista Suomessa vielä tänä päivänä?

Ristipainepisteiden laskemisessa oletetaan, että sosiodemografiset tekijät ovat yhteydessä puoluevalintaan. Sosiodemografisia tekijöitä ovat yksilölliset ominaisuudet, asuinalue, sosioekonominen asema, perheasema ja yhteiskunnallisesti näkyviin yhteisöihin kuuluminen. Näistä yhteiskuntarakenteellisista ryhmäjäsennyksistä nousevien ristipaineiden ajatellaan olevan mekanismi sosiodemografisten tekijöiden ja puoluevalinnan välillä. Puoluevalinnan avulla siis luodaan ristipainepistemäärät seuraavaa vaihetta varten, eikä tarkoituksena ole löytää täydellistä mallia selittämään puoluevalintaa. Koska tutkimuskysymyksen 1 vastaus on lähinnä deskriptiivinen, ei siihen liity erityisemmin hypoteesia.

Toisessa vaiheessa tarkastellaan ristipaineiden ja poliittisen osallistumisen välistä yhteyttä. Sikäli kun ristipaine on Erik Allardtin aikana 1950-luvulla ollut hyvä käsite äänestysaktiivisuuden selittämisessä, peilataan analyysistä saatavia tuloksia klassiseen ristipainehypoteesiin. Kuten edellisissä luvuissa on kerrottu, klassisen ristipainehypoteesin mukaan ristipaineiden kasvaessa poliittinen osallistuminen vähenee. Aikaisemmissa tutkimuksissa hypoteesi on toteutunut vaihtelevasti, mikä on osaltaan syynä ristipaineen uudelleenmäärittelyille ja hylkäämisellekin. Nilson (2002) on esittänyt hypoteesista hienosäikeisemmän version, mutta tälle tutkimukselle on selkeämpi lähtökohta ottaa hypoteesiksi yksinkertaisempi alkuperäinen hypoteesi. Tuloksia toki verrataan Nilsoninkin hypoteesimuotoiluun. Tässäkään tutkimuksen vaiheessa tavoitteena ei ole luoda täydellistä mallia poliittisen osallistumisen selittämiseksi, vaan pohtia analyysin tulosten ja aikaisemman tutkimuksen valossa ristipaineiden suhdetta poliittiseen osallistumiseen nyky-Suomessa.

6 Aineisto ja menetelmät

6.1 Aineisto

Tutkimuksen aineisto on nimeltään Arkielämä ja osallistuminen, ja se kerättiin Turun yliopistossa taloussosiologian oppiaineessa vuonna 2017. Kyselyssä kartoitettiin suomalaisten 18–84-vuotiaiden osallistumista yhteiskuntaan osana käynnissä olevaa Poliittiset kuplat -tutkimushanketta. Hankkeessa tutkitaan puolueiden kannattajien ja jäsenten sosiaalisia verkostoja, yhteiskunnallisia asenteita ja luottamusta mediaan.

Kyselylomake lähetettiin postitse yksinkertaisella satunnaisotannalla väestörekisteristä valituille 4001 suomenkieliselle Suomessa asuvalle henkilölle, joista 32 jäi tavoittamatta. Näin ollen lopullinen otos on 3969 henkilöä. Kyselyyn pystyi vastaamaan sekä kirjeitse että internetissä. Kaikkiaan 1648 suomalaista vastasi lomakkeeseen, joten vastausprosentti on 41,5. Vastausprosentti ja kato väistämättä vaikuttavat aineistosta saatujen tulosten yleistettävyyteen, vaikka kysymyskohtainen kato on onneksi kohtalaisen pientä. (Koivula ym., 2017.)

Aineiston edustavuus vaihtelee hieman iän ja sukupuolen, perhetilanteen, asuinalueen ja sosioekonomisten tekijöiden mukaan, kun suoria jakaumatietoja verrataan Tilastokeskuksen väestötietoihin vuoden 2016 lopulta. Kulloinkin tarkasteltavan osajoukon koon perusteella edustavuusvirhettä esiintyy 2–10 prosenttiyksikön välillä. (Koivula ym., 2017.) Niinpä aineistosta tehtävissä tulkinnoissa on huomioitava ainakin iän ja sukupuolen edustavuusvirhe, sillä aineisto on sukupuolen mukaan painottunut naisten osuuden ollessa miehiä suurempi. Iän perusteella aineistossa ylipeitossa ovat kaikkein iäkkäimmät vastaajat, kun taas alipeittoon jäävät 18–26-vuotiaat miehet ja 27–34-vuotiaat naiset.

Avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat ovat aineistossa yliedustettuina siinä missä avoliitossa olevat ja naimattomat ovat aliedustettuina. Lapsettomat pariskunnat ovat miltei huomattavassa ylipeitossa, kun taas lapsiperheelliset ovat

alipeitossa. Alueellisesti aineisto edustaa hyvin koko Suomea, vaikkakin Pohjanmaalta kyselylomakkeeseen saatuja vastauksia on suhteellisesti muuta maata vähemmän. Tämä johtuu ruotsinkielisten korkeasta osuudesta maakunnassa, ja otantaan on otettu mukaan nimenomaan suomenkieliset. Vain peruskoulutuksen saaneet ovat aliedustettuina ja keskiasteen koulutuksen saaneet yliedustettuina. Kuten iäkkäiden ylipeitosta voi arvata, myös eläkeläiset ovat ylipeitossa, mutta muita päätoimen ryhmiä aineisto edustaa joko kohtalaisesti tai hyvin. Työnantajasektorin mukaan tarkasteltuna yksityisellä sektorilla työskentelevät ovat hieman aliedustettuina suhteessa muihin. (Koivula ym., 2017.) Aineiston edustavuuden ongelmaa ratkaistaan käyttämällä analyyseissa painokerrointa.

6.2 Käytetyt muuttujat

6.2.1 Ristipainepisteiden (RP) luominen

Selitettävä muuttuja: Äänestysvalinta

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa ennustetaan puoluevalintaa sosiodemografisten muuttujien perusteella. Vaste- eli selitettävä muuttuja on *Viime eduskuntavaaleissa (2015) äänestämä puolue* (äänestysvalinta), joka on tiedusteltu kyselylomakkeella seuraavanlaisessa avovastausmuodossa: ”Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa? 1. En 2. Kyllä, mitä puoluetta?”. Ristipaineiden muodostamiseksi on valittava sellainen muuttuja, joka erottelee vastaajat toisistaan puoluevalinnan perusteella. Sisällöllisesti ei pitäisi olla väliä, onko puoluevalintaa kuvaava muuttuja äänestysvalinta vai tärkein puolue (puolueidentifioituminen), jotka molemmat löytyvät käytössä olevasta aineistosta. Joko äänestysvalinta tai itse raportoitu puoluepreferenssi molemmat käyvät, koska ne tuottavat useimmiten samankaltaisia tuloksia (Brader ym., 2014). Vaikka tärkein puolue -muuttujassa on vähemmän katoa, on äänestysvalinta konkreettisempi, vähemmän tulkinnanvarainen ja usein sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa juuri näiden syiden takia käytetty muuttuja. Todennäköisesti tärkein puolue -muuttujan vähäisempi kato liittyy kysymyksenasetteluun lomakkeella, sillä se on kysytty muodossa: ”Minkä puolueen koet seuraavista itsellesi tärkeimmäksi? Valitse

vain yksi.” Vastausvaihtoehdoiksi on listattu numerot 1–9, joista jokainen merkitsee kutakin eduskuntapuoluetta, paitsi viimeinen vaihtoehto on ”Muu, mikä?”. Tosiaan kysymyksenasettelun vuoksi tutkimushenkilöiden on ollut varmaankin hankala jättää vastaamatta. Kaikilla ihmisillä ei kuitenkaan ole läheistä suhdetta mihinkään puolueeseen, joten äänestysvalinnan ottaminen vastemuuttujaksi ei jätä näitä ihmisiä ulkopuolelle (He, 2016). Joka tapauksessa molemmista muuttujista muodostetut ristipaineet korreloivat varsin vahvasti keskenään (Pearsonin $r = 0,70$).

Seuraavaksi on valittava vastemuuttujaan mukaan otettavien puolueiden lukumäärä. Mukaan voisi periaatteessa ottaa kaikki mahdolliset puolueet, mutta kaikissa ryhmissä ei ikävä kyllä ole riittävästi vastauksia. Esimerkiksi Ruotsalaisen Kansanpuolueen (RKP) valinneet ovat aineistossa aliedustettuna, mikä johtuu otoksen rajauksesta suomenkielisiin. Mikäli jossain ryhmässä on vähän vastaajia, saattavat regression tulokset heijastella pikemminkin vastaajien yksilöllisiä ominaisuuksia kuin puolueen äänestäjien ominaisuuksia yleensä. Vastaajien määrän huomioimisen lisäksi on hyvä tarkastella kunkin puolueen kannattajien määrää äänestäjissä tai kansanedustajien määrää eduskunnassa.

Kannattajien ja kansanedustajien määrän perusteella vastemuuttujaan on tarkoituksenmukaista ottaa kuusi suurinta eduskuntapuoluetta: Suomen Keskusta (Kesk.), Perussuomalaiset (Ps.), Kansallinen Kokoomus (Kok.), Vihreä Liitto (Vihr.) ja Vasemmistoliitto (Vas.). Eduskuntapuolueista mallin ulkopuolelle jäivät liian pienen vastaajamäärän vuoksi Kristillisdemokraatit (KD) ja RKP. Vastemuuttujassa puuttuviksi arvoiksi on koodattu myös eduskunnan ulkopuoliset puolueet eli Itsenäisyyspuolue, Liberaalipuolue, Piraattipuolue, Muutos 2011, Suomen Kommunistinen Puolue ja yksi sitoutumaton. Vastemuuttujaan on vastannut yhteensä 1 207 tutkimushenkilöä, joista kuutta suurinta tarkastelussa olevaa puoluetta on äänestänyt 1 159.

Selittävät muuttujat: sosiodemografiset tekijät

Selittävinä muuttujina on 16 sosiodemografista muuttujaa, joista kaikki tavalla tai toisella liittyvät vastaajien yhteiskuntarakenteellisiin ryhmäjäsenyyksiin. Muuttujat kuvaavat henkilöiden ominaisuuksia, kuten perustaustatekijöitä (taulukko 1),

asuinaluetta (taulukko 1), sosioekonomista asemaa (taulukko 2), perheasemaa (taulukko 3) ja yhteiskunnallisesti näkyviin yhteisöihin kuulumista (taulukko 3).

Taulukko 1. Perustaustatekijöiden ja asuinalueen suhteelliset osuudet vastemuuttujan luokissa, %.

		Kesk.	Ps.	Kok.	SDP	Vihr.	Vas.	Yht.%	N
KAIKKI		23	15	19	22	14	7	100	1159
Sukupuoli	Mies	25	18	22	20	8	7	100	531
	Nainen	21	12	16	24	20	7	100	622
Ikäluokat	17–26-vuotiaat	14	16	13	14	32	11	100	90
	27–34-vuotiaat	13	20	26	12	17	12	100	104
	35–44-vuotiaat	16	15	23	15	23	8	100	150
	45–54-vuotiaat	28	19	18	17	11	7	100	169
	55–64-vuotiaat	24	18	16	19	17	6	100	255
	65–74-vuotiaat	24	10	18	35	7	6	100	261
	75–84-vuotiaat	34	9	21	29	5	2	100	110
Koulutustaso	Peruskoulu	27	18	10	34	3	8	100	183
	Ammattikoulu	24	20	10	33	6	7	100	273
	Ylioppilas	20	10	21	17	22	10	100	108
	Opistotaso	28	15	22	19	12	4	100	232
	AMK	24	17	21	8	24	6	100	144
	Yliopisto	13	8	30	16	26	7	100	190
	Tohtori/lisensiaatti	11	0	38	8	35	8	100	26
Alue (obj.)	Kaupunkimainen	17	13	22	22	18	8	100	793
	Taajaan asuttu	31	21	11	23	6	6	100	188
	Maaseutumainen	48	15	10	17	6	4	100	138
Alue (subj.)	Ison kaupungin keskus	13	5	28	14	27	13	100	126
	Ison kaupungin lähiö	12	14	24	22	21	7	100	368
	Pieni kaupunki tai kunta	25	16	17	29	9	4	100	411
	Kaupungin läheinen maaseutu	32	18	11	22	8	9	100	121
	Harvaan asuttu maaseutu	50	18	9	9	7	7	100	121
Suuralue	Helsinki–Uusimaa	9	13	24	22	23	9	100	332
	Etelä-Suomi	19	18	19	24	14	6	100	219
	Länsi-Suomi	26	15	18	24	10	7	100	302
	Pohjois- ja Itä- Suomi	40	14	14	17	10	5	100	265

Sukupuoli on dikotomisoitu (mies tai nainen), joten muun sukupuolen ilmoittaneet kaksi vastaajaa on koodattu puuttuviksi. Ikä taas lisätään malliin jatkuvana muuttujana. Koulutus on korkeimman suoritettun tutkinnon perusteella seitsenluokkainen: peruskoulu, ammattikoulu, ylioppilas, opistotaso, ammattikorkeakoulu, yliopisto (alempi tai ylempi korkeakoulututkinto) ja tohtorin/lisensiaatin tutkinto. Koulutusmuuttujan koodaaminen esimerkiksi kolmiluokkaiseksi (perus-, keski- ja korkea aste) ei ole tässä tapauksessa mielekästä, koska regression tarkoituksena on saada vastaajien välille mahdollisimman paljon varianssia (Brader ym., 2014; Brader & Tucker, 2008), joten tietoa ei haluta menettää yhdistelemällä luokkia. Sama koskee myös muita malliin lisättäviä selittäviä muuttujia.

Taulukko 2. Sosioekonomisen aseman muuttujien suhteelliset osuudet vastemuuttujan luokissa, %.

		Kesk.	Ps.	Kok.	SDP	Vihr.	Vas.	Yht.%	N
Päätoimi	Töissä/Lomautettu	21	18	21	16	16	8	100	558
	Työtön	8	10	16	33	23	10	100	49
	Eläkkeellä	27	11	18	31	8	5	100	445
	Opiskelija	21	8	13	16	33	9	100	63
	Muu	7	29	21	0	32	11	100	28
Työsuhdetyyppi	Vakituinen	21	15	20	24	13	7	100	719
	Määräaikainen	20	13	13	20	26	8	100	145
	Yrittäjä	36	12	30	8	11	3	100	117
	Muu	19	7	15	33	7	19	100	27
Työnantajasektori	Kunta	24	13	14	22	19	8	100	239
	Valtio	19	14	19	24	16	8	100	88
	Yritys	19	17	24	23	12	5	100	601
	Järjestö	20	8	4	28	24	16	100	25
	Muu	39	7	14	13	18	8	100	71
Tuloluokat	–1599	23	14	12	26	16	9	100	144
	1600–3199	23	20	14	25	12	6	100	374
	3200–4799	18	14	20	24	14	10	100	296
	4800+	23	10	33	11	19	4	100	213

Asuinalueen kaupunkimaisuuden aste on Tilastokeskuksessa laaditun kaupunkimaisuuden kuvaajaan pohjautuva tilastollinen kuntaryhmitys. Siinä kunnat jakautuvat kolmeen luokkaan, jotka ovat kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat (Tilastokeskus, 2019). Jako tehdään taajamaväestön osuuden

ja suurimman taajaman väkiluvun perusteella, joten kyseessä on tietyllä tapaa objektiivinen kuvaus asuinalueesta. Subjektiivinen käsitys asuinalueesta -muuttuja on taas vastaajan itse seuraavista valitsema kuvaus: ison kaupungin keskusta, ison kaupungin lähiö, pieni kaupunki/kunta, kaupungin läheinen maaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Suuralue taas käsittää kategoriat Helsinki–Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi sekä Pohjois- ja Itä-Suomi, jotka muodostavat yhdessä yhden kategorian. Ahvenanmaa on koodattu puuttuvaksi vastaajien vähäisen määrän takia.

Päätoimi kuvaa taloudellisen toiminnan laatua, joten muuttuja pitää sisällään työelämässä/lomautettuna, työttömänä, eläkkeellä tai opiskelijana olemisen. Muukohdan valinnot ovat esimerkiksi äitiyslomalla, osa-aikaisena, vapaaehtoistyössä, omaishoitajana, kuntouttavassa työtoiminnassa tai osa-aikaeläkkeellä. Työsuhtedyyppi viittaa asemaan työelämässä, mikä tässä tapauksessa merkitsee joko vakituista tai määräaikaista työsopimusta, yrittäjänä toimimista tai jonkun muunlaisessa työsuhteessa olemista. Muukohtaan vastanneet ovat ilmoittaneet esimerkiksi nollatuntisopimuksesta, työssäoppimisesta, freelancerina toimimisesta tai eläkkeellä olemisesta. Työnantajasektori on joko kunta, valtio, yritys, järjestö tai muu, kuten sairaanhoitopiiri, kuntayhtymä, seurakunta, säätiö, osuuskunta tai yliopisto.

Perheasemaa tavoittavista muuttujista siviilisäät tarkoittaa Suomen avioliitto- ja parisuhdelain mukaista asemaa. Vaihtoehdot ovat avioliitto, avoliitto, eronnut, leski ja naimaton. Parisuhdestatus ilmoitetaan yksinkertaisesti muodossa kyllä tai ei. Täysi-ikäisten määrä kotitaloudessa lisätään malliin jatkuvana muuttujana. Alaikäisten määrä kotitaloudessa lisätään edellisen tavoin malliin jatkuvana. Muita yhteiskunnallisesti näkyviä muuttujia on ammatti- tai yrittäjäliittoon kuuluminen. Se on dikotominen ei tai kyllä -muuttuja. Aineistossa on kysytty ammatti- ja yrittäjäliittoon kuuluminen erikseenkin ja tarkemmin myös toimintaan osallistumisen aktiivisuuden mukaan, mutta varsinkin jälkimmäisessä muuttujassa luokat ovat liian pienet. Kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen selittäjässä taas eritellään osallistumisen aktiivisuuttakin. Luokat ovat seuraavat: 1) Ei koskaan, 2) Aiemmin, ei enää, 3) Kyllä, ei-aktiivi ja 4) Kyllä, aktiivi.

Taulukko 3. Perheaseman ja yhteiskunnallisesti näkyvien yhteisöjen suhteelliset osuudet vastemuuttujan luokissa, %.

		Kesk.	Ps.	Kok.	SDP	Vihr.	Vas.	Yht.%	N
Siviilisääty	Avoliitto	25	13	22	22	12	6	100	629
	Avoliitto	16	19	16	20	18	11	100	204
	Eronnut	17	23	12	24	16	8	100	94
	Leski	32	11	13	32	6	6	100	65
	Naimaton	19	14	18	18	24	7	100	158
Parisuhde	Kyllä	23	15	20	21	15	6	100	876
	Ei	21	15	17	25	14	8	100	252
Täysi-ikäisten määrä kotitaloudessa	1 tai alle	21	16	14	26	17	6	100	431
	2	23	14	20	22	14	7	100	1038
	3+	29	13	24	14	11	9	100	179
Alaikäisten määrä kotitaloudessa	0	23	14	18	24	14	7	100	903
	1	21	18	15	19	19	8	100	123
	2	18	21	26	10	15	10	100	88
	3+	24	20	27	11	18	0	100	45
Ammatti/yritysjäliittoon kuuluminen	Ei	24	14	21	21	14	6	100	457
	Kyllä	22	15	18	23	15	7	100	655
Usk. yhteisöön kuuluminen	Ei koskaan	17	18	10	29	11	15	100	157
	Aiemmin, ei enää	9	18	18	21	20	14	100	223
	Kyllä, ei-aktiivi	25	13	22	21	15	4	100	664
	Kyllä, aktiivi	46	13	16	11	11	3	100	74

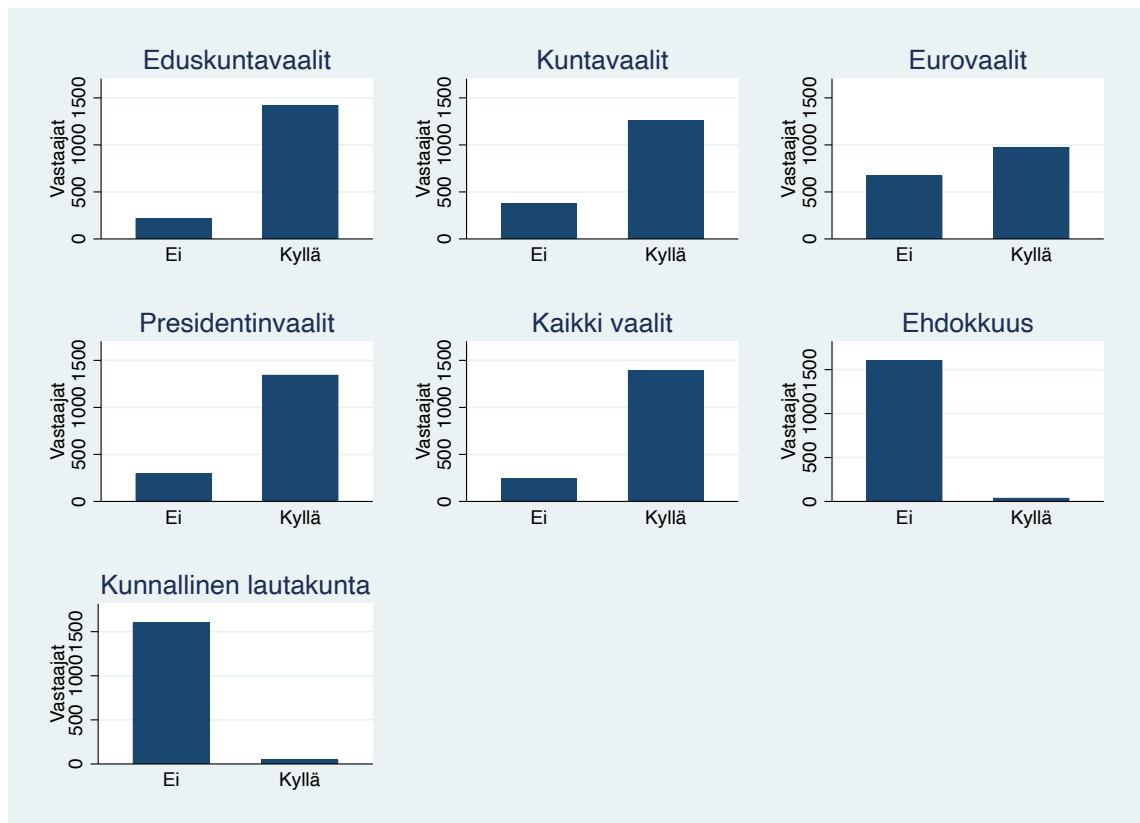
6.2.2 Poliittisen osallistumisen muuttujat

Toisessa vaiheessa analyysia tutkitaan poliittista osallistumista edellisessä vaiheessa luotujen ristipainepisteiden (RP) ollessa selittävä muuttuja. RP vaihtelee asteikolla 0–1 (ks. kuva 3 alaluvussa 7.2). Mitä lähempänä nollaa pistemäärä on, sitä vähemmän vastaajalla on sosiodemografisen profiilinsa perusteella ristipaineita. Vastaavasti mitä lähempänä ykköstä pistemäärä on, sitä enemmän vastaajalla on ristipaineita. Äänestysaktiivisuuden selittämisessä ristipainepisteet lisätään malleihin jatkuvana muuttujana.

Vastemuuttujia ja sitä myöten malleja on useita. Institutionaaliset vastemuuttujat on havainnollistettu graafisesti kuvassa 1. Poliittista osallistumista on selvitetty

kysymyslomakkeella seuraavassa muodossa: ”Ohessa on listattuna yleisimpiä kansalaistoimia. Ympyröi kaikki ne vaihtoehdot, joita olet tehnyt viiden viimeisen vuoden aikana.” Kansalaistoimet on numeroitu ja nimetty, ja aineistossa ne ovat muodossa 0=Ei ja 1=Kyllä. Institutionaalisen poliittisen osallistumisen tavoista vaaliehdokkuutta ja kunnallisessa lautakunnassa toimimista ei ole koodattu uudelleen, vaan ne ovat alkuperäisessä muodossaan.

Kuva 1. Institutionaalisten poliittisen osallistumisen vastemuuttujien graafinen kuvailu.

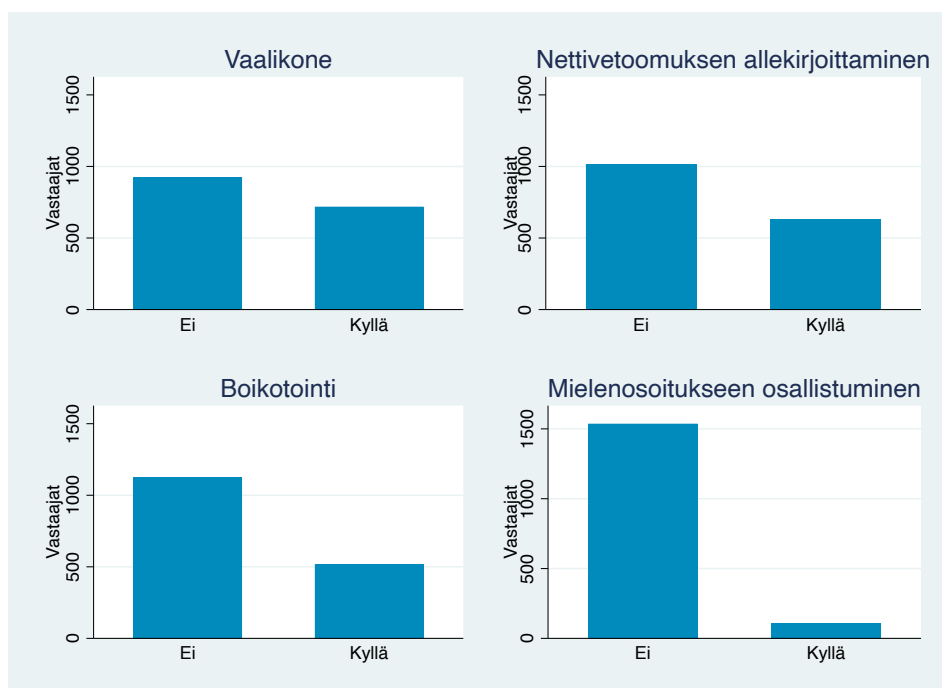

Mainittuun tyyliin äänestäminen eduskuntavaaleissa, kuntavaaleissa, eurovaaleissa ja presidentinvaaleissa on kukin aineistossa muodossa 0=Ei ja 1=Kyllä. Kussakin vaaleissa äänestäminen on vuorollaan vastemuuttujana regressiossa, jossa selittäjänä on RP. Yleinen äänestysaktiivisuus-muuttuja on muodostettu tekemällä neljästä mainitusta äänestämisestä mittaavasta muuttujasta summamuuttuja. Summamuuttuja vaihtelee asteikolla 0–4, jossa arvon 0 saavat ne vastaajat, jotka eivät ole äänestäneet yksissäkään vaaleissa ja arvon 4 ne vastaajat, jotka ovat äänestäneet kaikissa vaaleissa. Arvon 1

saavat vastaajat ovat äänestäneet yksissä vaaleissa, arvon 2 kaksissa ja arvon 3 luonnollisesti kolmissa vaaleissa.

Analyysia varten summamuuttuja koodataan uudelleen niin, että summamuuttujan arvot 0 ja 1 edustavat uudessa muuttujassa luokkaa 0 ja 2–4 luokkaa 1. Näin ollen uudessa muuttujassa arvon 0 saavat ne vastaajat, jotka ovat äänestäneet korkeintaan yksissä vaaleissa, ja arvon 1 ne vastaajat, jotka ovat äänestäneet ainakin kaksissa vaaleissa. Uudelleenkoodauksen ytimessä on rajausta, jonka mukaan vähintään kaksissa vaaleissa (puolet mahdollisista) äänestäminen on aktiivista poliittista osallistumista. Sisällölliseksi ongelmaksi muodostuu se, että osa aineiston vastaajista on niin nuoria, etteivät he välttämättä ole olleet täysi-ikäisiä ja siten äänioikeutettuja monissa vaaleissa edeltävien viiden vuoden aikana. He ovat saattaneet vastaamatta jättämisen sijasta vastata vaaleissa äänestämistä kartoittaviin kysymyksiin kieltävästi, jolloin se näyttäytyy äänestämisestä pidättäytymisenä. Tämä ryhmä on kuitenkin suhteessa niin pieni, ettei sillä todennäköisesti ole suurta merkitystä tulosten kannalta. Alle 21-vuotiaita, joilla ei siis ole välttämättä ollut mahdollisuutta äänestää kaksissa vaaleissa aineistonkeruuhetkellä vuonna 2017, on aineistossa alle 5 prosenttia vastaajista.

Kuva 2. Ei-institutionaalisen poliittisen osallistumisen vastemuuttujien graafinen kuvailu.

Ei-institutionaalisista osallistumisen tavoista, jotka on havainnollistettu kuvassa 2, analyyseissa mukana ovat mielenosoitukseen osallistuminen, vaalikoneen käyttäminen, nettivetoomuksen allekirjoittaminen ja jonkun tuotteen tai yrityksen boikotoiminen poliittisista, eettisistä tai ympäristöllisistä syistä. Nettivetoomuksen allekirjoittamista lukuun ottamatta kaikki vastemuuttajat ovat regressioissa alkuperäisessä kaksiluokkaisessa muodossaan. Kansalaisvetoomuksen allekirjoittaminen internetissä on kysytty lomakkeella muodossa ”Kuinka usein teet seuraavia asioita?” ja vastausvaihtoehdot ovat ”1) En koskaan 2) Kerran kuussa tai harvemmin 3) Kerran viikossa 4) Useita kertoja viikossa 5) Päivittäin 6) Useita tunteja päivässä”. Muuttuja on luokiteltu uudelleen siten, että vastaajat, jotka eivät allekirjoita nettivetoomuksia koskaan, saavat arvon 0. Arvon 1 saavat kaikki loput vastaajat. He allekirjoittavat kansalaisvetoomuksen internetissä vähintään toisinaan.

6.3 Menetelmät

Analyysimenetelmänä käytetään vaiheessa 1 eli ristipainepisteiden luomisessa multinomiaalista logistista regressiota. Vaiheen 2 eli institutionaalisen ja ei-institutionaalisen poliittisen osallistumisen tutkimisen menetelmä on puolestaan binäärinen logistinen regressioanalyysi. Ylipäätään logistisessa regressioanalyysissä ennustetaan, mihin vastemuuttujan luokkaan havainto kuuluu, kun tiedetään, mihin selittäjien luokkiin se kuuluu. Menetelmän avulla voidaan vakiodia useiden selittäjien vaikutukset rinnakkaisesti, eikä analyysissä käytettyjen muuttujien jakaumista tehdä mitään oletuksia. (Nummenmaa, 2009.)

Multinomiaalisessa logistisessa regressiossa vastemuuttuja on useampiluokkainen, minkä lisäksi se on kategorinen (Osborne, 2015), koska puolueita ei voi järjestää mihinkään luonnolliseen järjestykseen. Binäärisessä logistisessa regressiossa vastemuuttuja taas on dikotominen, ja siksi kaikki poliittisen osallistumisen vastemuuttajat tässä tutkimuksessa ovat joko valmiiksi dikotomisiksi tai ne on dikotomisoitu. Näkökulmasta riippuen binäärisen logistisen regression voi ajatella olevan multinomiaalisen regression erityistapaus (Nummenmaa, 2009) tai toisin päin

multinomiaalisen logistisen regression olevan binäärisen logistisen regression laajennus (Osborne, 2015).

Tuloksia tulkitaan siten, että jokaisessa kohdassa tarkastellaan todennäköisyyttä kuulua ryhmään verrattuna vertailuryhmään kuulumiseen (Osborne, 2015). Kussakin binäärisessä analyysissä verrataan selitettävän muutosta luokasta 0=Ei luokkaan 1=Kyllä. Toisin sanoen binääristen regressioiden vertailuryhmä on *Ei*. Perimmiltään multinomiaalinen logistinen regressio on pitkälti monien erillisten binääristen regressioiden analysoimista rinnakkain (Osborne, 2015). Tämän tutkimuksen ensimmäisen vaiheen multinomiaalisessa analyysissä vastemuuttujan eli äänestysvalinnan vertailuryhmä on Keskusta, joten muista puolueista saatavia tuloksia on mietittävä yksi kerrallaan aina suhteessa siihen. Valinta on tehty tulosten tulkinnan helpottamiseksi, koska mikäli ajatellaan perinteistä vasemmisto–oikeisto-jaottelua, puolueiden vertaaminen itsensä suurin piirtein skaalan keskelle sijoittavaan puolueeseen on mielekästä.

Sekä multinomiaalisessa että binäärisessä regressiossa jokaisen kertoimen kohdalla on oma vertailuryhmänsä selittäjässä, johon tulosta verrataan. Jatkuvien selittäjien kohdalla tulosta verrataan yhden yksikön lisäykseen tuossa selittäjässä. Vertailuryhmän valinta vaikuttaa paitsi tarkasteltavana olevan oddsin eli vedonlyöntisuhteen suuruuteen myös sen tulkintaan. Vedonlyöntisuhde on muuttujan eri luokkiin kuulumisen todennäköisyyksien suhde. Mikäli selittävä muuttuja on tilastollisessa yhteydessä vastemuuttujaan logistisessa regressiossa, poikkeavat oddsit toisistaan kyseisen selittävän muuttujan eri luokissa. (Nummenmaa, 2009.) Esimerkiksi Kokoomuksen äänestämisen odds saattaa olla erilainen koulutus-selittäjän eri luokissa: Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että Kokoomus saa kannatusta yliopistokoulutettujen keskuudessa enemmän kuin matalasti koulutettujen (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016), joten oletettavasti verrattuna Keskustaan Kokoomus saa yliopisto-luokasta Keskustaa suuremman oddsin ja peruskoulu-luokasta Keskustaa pienemmän oddsin.

Raportointitavasta riippuen kertoimet ilmoitetaan log-odds eli logit- tai odds ratio -muodossa. Logit-kertoimien tulkinta menee niin, että nollaa suurempi tulos on todennäköisemmin tarkasteltavana olevassa luokassa vertailuryhmään verrattuna. Vastaavasti miinusmerkkisen tuloksen riski olla vertailuryhmässä on suurempi kuin tuloksen riski olla tarkasteltavana olevassa luokassa. Mitä suurempi tai pienempi logit on, sitä vahvempi vaikutuksen ajatellaan olevan. Satunnaisvaihtelun arvioimiseksi kaikissa malleissa esitetään 95 prosentin luottamusvälit.

6.4 Mallinnusstrategia

Tutkimuksen tavoitteena on ensimmäisessä vaiheessa selvittää puoluekannatukseen liittyviä ristipaineita, jotka syntyvät yksilön kuulumisesta lukuisiin toisensa leikkaaviin yhteiskuntarakenteellisiin ryhmiin. Toisessa vaiheessa tutkitaan ristipaineiden yhteyttä poliittisen osallistumisen eri muotoihin. Kaikki analyysit suoritetaan Stata-ohjelmiston versiolla 16.1.

Vaiheessa 1 estimoidaan kumulatiivinen puolueisiin liittyvä paine. Braderin ym. (2014) kehittämällä ristipaineiden laskemisen algoritmilla luodaan ristipainepisteet (engl. *cross-pressure score, CP score*), jotka lyhennetään tässä RP. Se on mittatyökalu, jonka avulla arvioidaan, kuinka paljon yksilön sosiodemografinen profiili tuo vahvistavia tai keskenään kilpailevia vaikutteita puoluevalintaan. Mitä suurempi RP on, sitä enemmän ristipaineita yksilön ajatellaan kohtaavan. Kääntäen mitä pienempi RP on, sitä vähemmän yksilön ajatellaan kohtaavan ristipaineita. RP:n algoritmista on neljä askelmaa.

Ristipainepisteiden laskemisen algoritmi Braderin ym. (2014) mukaan

Ensimmäinen askel on estimoida sosiodemografisten muuttujien ja puoluevalinnan (tässä: äänestysvalinta) välinen yhteys logistisen regressioanalyysin avulla. Koska Suomessa on monipuoluejärjestelmä, kyseeseen tulee multinomiaalinen logistinen regressio. Kaksipuoluejärjestelmien maissa käytettäisiin tässäkin kohdassa binääristä logistista regressiota. Joka tapauksessa tarkoituksena on mitata puoluevalinnan ja sosiodemografisten tekijöiden välisiä korrelaatioita. Sosiodemografisia muuttujia tulee

olla useita, jotta vastaajien välille saadaan riittävästi vaihtelua. Jokaisen malliin lisätyn yhteiskuntarakenteellisen ryhmäjäsenyyden ja eri puolueiden kannattamisen väliset yhteydet havainnollistuvat tällä tavalla.

Toinen askel on laskea jokaiselle vastaajalle ennustetut todennäköisyydet äänestää kutakin puoluetta käyttämällä regressioanalyysistä saatuja tuloksia. Nämä todennäköisyydet tallennetaan uusiksi muuttujiksi. Jokaisella vastaajalla on tässä kohdassa ennustettu todennäköisyys äänestää Keskustaa, Perussuomalaisia, Kokoomusta, SDP:tä, Vihreitä ja Vasemmistoliittoa. Näiden todennäköisyyksien vertailu osoittaa, kuinka paljon vastaajan sosiodemografinen profiili työntää häntä kohti yhtä selkeää puoluevalintaa tai vastaavasti jättää hänet kahden tai useamman puolueen vaiheille. Jos ihmisellä on tämän perusteella hyvin suuri todennäköisyys äänestää jotain tiettyä puoletta ja pieni todennäköisyys muita, on hänellä vain vähän ristipaineita. Jos taas hänellä on melko suuret todennäköisyydet äänestää useita puolueita, on hänellä paljon ristipaineita.

Kolmannella askelmalla selvitetään, kuinka paljon ennustetut todennäköisyydet äänestää kutakin puoluetta vaihtelevat. Tämä tiivistää ristipaineiden ulottuvuudet, kun jokaiselle vastaajalle lasketaan ennustettujen todennäköisyyksien perusteella varianssi, joka tallennetaan uudeksi muuttujaksi. Tässä vaiheessa mitä pienempi varianssi on, sitä enemmän vastaajalla on ristipaineita.

Neljäs askelma muokkaa ristipainepisteet ymmärrettävämmiksi. Tutkimuksessa varianssimuuttuja on aluksi muunnettu persentiileiksi: kaikki ristipaineet on ensin laskettu Statalla yhteen, ja tuosta kokonaisuudesta ohjelmisto on sen jälkeen laskenut jokaiselle vastaajalle hänen osuutensa nollan ja ykkösen väliltä. Sitten arvot on skaalattu uudelleen siten, että minimiarvoksi tulee 0 ja maksimiarvoksi 1. Tämä on tehty luomalla jälleen uusi muuttuja jakolaskulla, jossa ensimmäisessä kohdassa luodusta muuttujasta vähennetään muuttujan minimiarvo, ja tämä jaetaan muuttujan maksimiarvon ja minimiarvon vähennyslaskulla. Yhtälömuodossa jakolasku näyttää seuraavanlaiselta:

$$\left(\text{muuttuja} - \min(\text{muuttuja}) \right) / \left(\max(\text{muuttuja}) - \min(\text{muuttuja}) \right).$$
 Lopuksi saatu muuttuja on vähennetty numerosta 1, jolloin sen asteikko on kääntynyt. Tiivistettynä

ristipaineet on neljännessä askelmassa skaalattu vaihteluvälille 0–1,00 niin, että pienet arvot tarkoittavat vähäisiä ristipaineita ja suuret arvot suuria ristipaineita, mikä tekee niiden tulkitsemisesta helppotajuisempaa kuin mitä se olisi ilman neljättä askelmaa ollut.

On hyvä huomioida, että saatu ristipainepistemäärä on epäsuora estimaatti ristipaineista, eikä suora mittaus ilmiöstä. Algoritmin vahvuutena on, että sitä noudattamalla estimoidaan samanaikaisesti useiden yhteiskuntarakenteellisten ryhmäjäsennyksien vaikutuksia. Sitä voidaan soveltaa paitsi kaksi- myös monipuoluejärjestelmiin ja mihin tahansa saatavilla olevaan aineistoon, jossa on kysytty sosiodemografisia taustatekijöitä ja puoluevalintaa.

Vaiheessa 2 tutkitaan sosiodemografisten ristipaineiden yhteyttä poliittisen osallistumisen eri muotoihin. Poliittisen osallistumisen muuttujista seitsemän kuvaa institutionaalista ja neljä ei-institutionaalista osallistumista. Yhteensä vastemuuttujia on täten 11. Kukin vastemuuttuja laitetaan vuorollaan binääriseen logistiseen regressioanalyysiin, jossa selittäjänä on ristipainepisteet (RP). Poikkeuksellisesti malleihin ei lisätä taustamuuttujia, koska ne on jo kertaalleen sisällytetty ristipainepisteisiin. Täsmällisemmin ilmaistuna RP muodostuu taustamuuttujien pohjalta.

7 Tulokset

7.1 Ristipainepisteiden perusta pääpiirteittäin

Jotta tiedetään, millaisia kannattajaprofiileja puolueille piirtyy ja sitä kautta mihin kullekin vastaajalle muodostettu ristipainepistemäärä pohjautuu, käydään ensin lyhyesti läpi multinomiaalisesta regressiosta saadut tulokset (liite 1) peilaten niitä aikaisempiin tutkimuksiin eduskuntavaaleista. Ristipainepisteet perustuvat ihmisten väliselle varianssille äänestysvalinnan mukaan, eivätkä ne ole suora mittaus ilmiöstä vaan epäsuora estimaatti. Tämän vuoksi niiden validiuden pohtiminen edellyttää niiden sisällön arviointia. Mikäli suuria selittämättömiä poikkeamia tuloksissa ei aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen ilmene, voidaan todeta, että ristipainepisteet on ainakin muodostettu oikein.

Tuoreimmista eduskuntavaalitutkimuksista vuosilta 2015 ja 2019 tiedetään, että keskustalaiset ovat lähtökohtaisesti haja-asutusalueilla tai maakuntakeskuksissa asuvia maatalousyrittäjiä. Keskusta saa kannatusta kaikista koulutusluokista ja enemmän kirkkoon kuuluvilta kuin kuulumattomilta. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.) Keskusta on multinomiaalin logistisen regression vertailuryhmä, joten sille itselleen ei tulostu logit-kertoimia. Liitteen 1 taulukosta voi joka tapauksessa saada kokonaisuutena tarkastellen kuvan puoluetta äänestäneistä. Muihin puolueisiin verrattuna keskustaa äänestäneet todella asuvat maaseutumaisissa kunnissa ja haja-asutusalueilla. Mikään koulutusluokka ei erotu joukosta, mutta yrittäjänä toimiminen kyllä, mikäli ei oteta huomioon kokoomuslaisia ja vihreitä, jotka keräävät yrittäjien ääniä keskustalaisiakin enemmän. Asuinalueen lisäksi omaleimaisinta keskustalaisille on analyysin tulosten mukaan uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen, mikä on linjassa aiemman tiedon kanssa.

Yrittäjien lisäksi johtajat ja ylemmät toimihenkilöt, jotka ovat korkeasti koulutettuja ja asuvat urbaaneissa ympäristöissä, äänestävät Kokoomusta. He edustavat yhtä lailla molempia sukupuolia. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.) Samat tiedot saadaan myös liitteen 1 taulukosta, vaikka aineistossa miesten osuus kokoomusäänestäjistä

painottuu hitusen. Vihreiden perusprofiili on varsin samankaltainen kuin kokoomuslaisten sillä erotuksella, että vihreiden äänestäjät ovat useammin kirkkoon kuulumattomia ja naissukupuolen edustajia (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016). Sama hahmottuu regressionkin tuloksista. Sitä vastoin Perussuomalaisten äänestäjäkunta koostuu osaltaan nuorista miehistä. He sattuvat olemaan aineistossa alipeitossa (Koivula ym., 2017). Jopa painokertoimen käytön jälkeen naiset näkyvät analyysissä rahtusen verran enemmän, mutta se on tuloksena joka tapauksessa epävarma. Lisäksi regression tulokset ovat paremmin verrannollisia vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksen tulokseen, sillä tulosten perusteella äänestäjäkunta asuu kaikkienkokoisilla asuinalueilla ja koostuu matalasti koulutetuista työntekijöistä (Westinen, 2016).

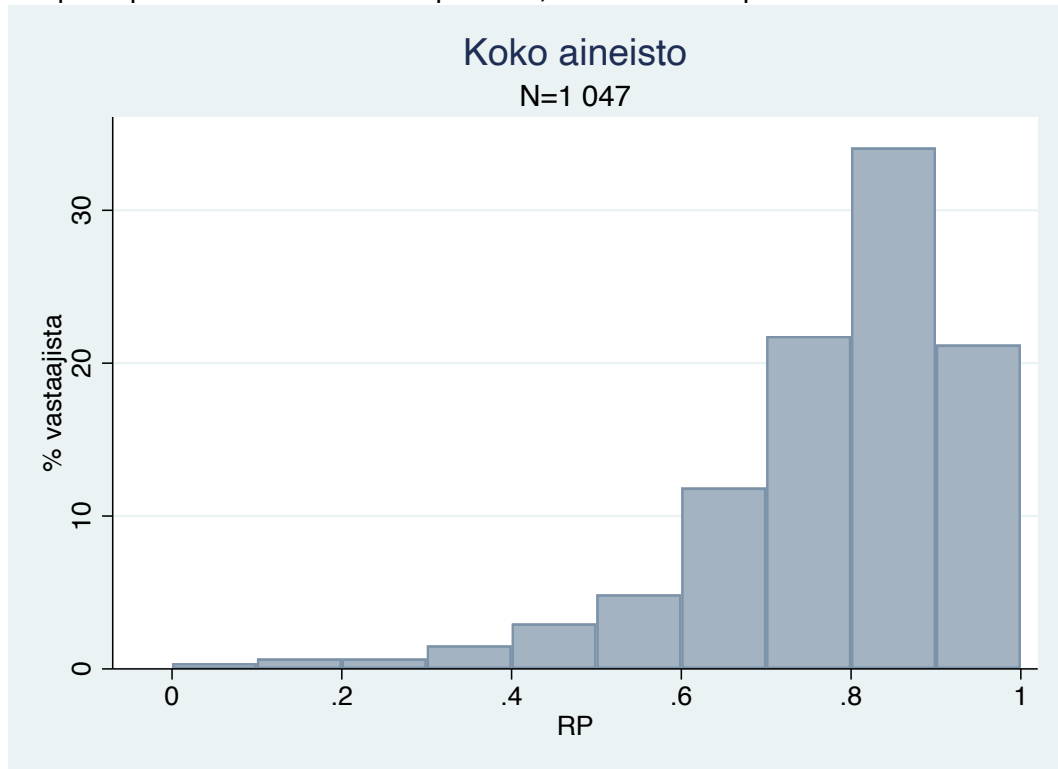
SDP:n kannattajat ovat myös perus- tai ammattikoulutettuja työntekijöitä. Lisäksi he asuvat lähiöissä ja ovat sekä miehiä että naisia. (Suuronen ym., 2020; Westinen, 2016.) Todennäköisesti naisvastaajien ylipeiton takia naiset korostuvat aineistossa varsinkin SDP:n kohdalla. Syystä tai toisesta ison kaupungin lähiöt eivät juurikaan erotu, mutta muutoin SDP:n äänestäjistä piirtyy aiemman ymmärryksen kanssa linjassa oleva kuva: aktiivinen ammatillinen järjestäytyminen kielii siitä, että aineistossa on onnistuttu tavoittamaan tyypillisiä SDP:n kannattajia. Vasemmistoliiton kannattajakunnan perusprofiili on 2000-luvulla kokenut puolueista suurimman muutoksen, joten nykyään se saa äänensä tasaisesti kaikista ammattiluokista, kaikilta asuinalueityypeiltä ja kaikista koulutusluokista, mutta hieman enemmän naisilta kuin miehiltä (Suuronen ym., 2020). Liitteen 1 perusteella ei liioin hahmotu erityisen omintakeista profiilia, paitsi että vasemmistöäänestäjät eivät toimi yrittäjänä ja kuuluvat ammattiliittoon mutta eivät kuulu kirkkoon.

Oletettavasti aineiston iän ja sukupuolen edustavuusvirheen vuoksi osa multinomiaalisen logistisen regression tuloksista ei ole vedenpitävästi linjassa eri äänestäjäkunnista tiedetyn tiedon kanssa. Tästä huolimatta yhteenvetona todettakoon, että regression tulokset ovat suuntaviivoiltaan melko sopusointuiset eduskuntavaalitutkimusten kanssa, minkä ansiosta niiden pohjalta rakennetut ristipainepisteet ovat käyttökelpoisia.

7.2 Ristipainepisteiden jakautuminen

7.2.1 Koko aineisto

Kuva 3. Suomalaisten ristipainejakauma koko aineistossa (N=1 047)⁷. RP = ristipainepisteet. 0 = vähiten ristipaineita, 1 = eniten ristipaineita.

Ristipainejakauma koko aineistossa on esitetty kuvassa 3 histogrammina. Ristipainepisteiden (RP) skaala kulkee nollasta yhteen. Arvo 0 tarkoittaa sitä, että ristipaineita ei ole lainkaan ja arvo 1 sitä, että ristipaineita on maksimaalisesti. Asteikko on tämän tulososan tekstissä histogrammeja tulkittaessa jaettu karkeasti kolmeen kategoriaan: 1) 0,00–0,35 matala tai vähäinen RP, 2) 0,35–0,70 keskitasoinen RP sekä 3) 0,70–1,00 korkea RP.

⁷ Koko aineiston pohjalta luotujen ristipaineiden otoskoko on 1 047, vaikka multinomiaalisessa logistisessa regressiossa otoskoko tippuu 797:ään (liite 1). Regressiossa ovat mukana vain ne henkilöt, jotka ovat vastanneet vastemuuttujaan eli ilmoittaneet äänestämänsä puolueen. Tämän vuoksi, kun kuvassa 2 esitellään ristipainejaukaumat puolueittain, on otoskoko 797. Oletettavasti Stata osaa laskea lopulliset ristipainepisteet myös joillekuille muillekin sosiodemografisten muuttujien nojalla.

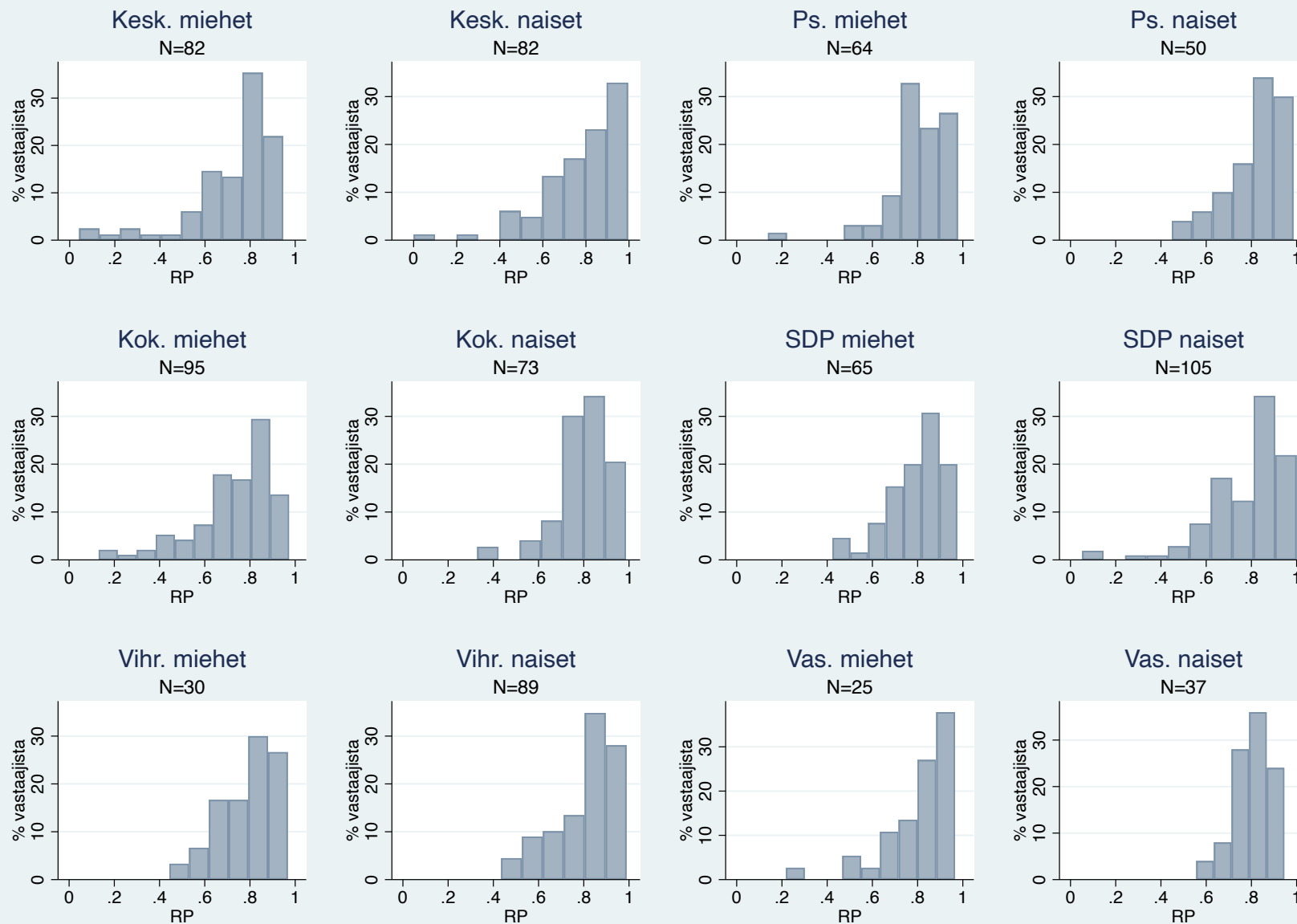
Kuvan 3 histogrammista nähdään jo ensimmäisellä silmäyksellä, että kokonaisuudessaan suomalaisilla vaikuttaisi olevan varsin paljon ristipaineita. Suurin osa suomalaisista sijoittuu tällä asteikolla arvon 0,80 tuntumaan. Noin 35 prosenttia vastaajista saa RP:n väliltä 0,80–0,90. Seuraavaksi eniten vastaajia, hieman yli 20 prosenttia, sijoittuu asteikolla välille 0,70–0,80. Välittömästi sen jälkeen eniten vastaajat saavat erityisen korkeita pistemääriä sijoittuen luokkaan 0,90–1,00. Todella vähän sosiodemografisia ristipaineita kohtaa harva, nimittäin tapaukset liikkuvat nollan tuntumassa. Muutoinkin vain hieman ristipainepisteitä saavia on hajanaisesti. Keskitasoisesti ristipaineita kohtaavia eli suurin piirtein 0,40–0,70 ristipainepistettä saaneita on jonkin verran enemmän kuin vähäisesti ristipainepisteitä saaneita. Heitä on silmämääräisesti arvioituna liki 20 prosenttia. Histogrammi on vino, kallellaan oikealle.

Taulukko 4. Ristipaineiden ryhmäkeskiarvot, keskihajonnat sekä kvartiilit äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan.

		Keskiarvo	Keskihajonta	Alakvartiili	Mediaani	Yläkvartiili
KAIKKI		0,78	0,157	0,71	0,82	0,89
Kesk.	Miehet	0,73	0,183	0,66	0,78	0,84
	Naiset	0,77	0,179	0,69	0,82	0,92
Ps.	Miehet	0,80	0,127	0,75	0,81	0,90
	Naiset	0,82	0,123	0,77	0,84	0,90
Kok.	Miehet	0,73	0,179	0,66	0,76	0,86
	Naiset	0,80	0,125	0,75	0,80	0,88
SDP	Miehet	0,79	0,126	0,72	0,82	0,88
	Naiset	0,78	0,172	0,68	0,82	0,89
Vihr.	Miehet	0,79	0,128	0,69	0,82	0,88
	Naiset	0,80	0,141	0,74	0,83	0,91
Vas.	Miehet	0,80	0,093	0,75	0,80	0,86
	Naiset	0,80	0,157	0,76	0,83	0,90

Graafista kuvailua tarkemman käsityksen RP-jakaumasta koko aineistossa saa taulukon 4 ylimmältä riviltä. Keskiluvut kuvaavat jakaumaa varsin osuvasti. Alakvartiili on niinkin korkealla kuin 0,71, mediaani kohdassa 0,82 ja yläkvartiili kohdassa 0,89, mikä ennestään vahvistaa vaikutelmaa pistemäärien painottumisesta asteikolla oikealle tai toisin ilmaistuna suuriin pistemääriin. Koko aineiston keskiarvo on 0,78 ja keskihajonta 0,157, mikä kertoo siitä, että havainnot ovat suhteellisen keskittyneitä.

Kuva 4. Suomalaisten ristipainejakaumat äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan (N=797). RP = ristipaine pisteet. 0 = vähiten ristipaineita, 1 = eniten ristipaineita.

7.2.2 Äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan

Ristipaineiden histogrammit ja hajontaluvut vaihtelevat alaryhmittäin. Histogrammit äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan on esitetty kuvassa 4 ja hajontatunnusluvut taulukossa 4. Seuraavaksi selostetaan histogrammien ja taulukon 4 olennaisin sisältö vertailemalla sekä miehiä ja naisia että puolueita keskenään. Ristipainepistemääriä luodessa vastemuuttujana on ollut Viime eduskuntavaaleissa (2015) äänestämä puolue, joten puhuttaessa ”keskustalaisista miehistä”, ”perussuomalaisista naisista” tai vastaavista ei tarkoiteta puolueidentifikaatiota, saati puolueen jäsenkirjan omistamista, vaan yksinomaan edellisten eduskuntavaalien äänestysvalintaa. Tämänkaltaiset ilmaisut ovat tässä käytössä raportoinnin ja sen seuraamisen helpottamiseksi.

Keskusta

Keskustalaisten naisten RP:t ovat verrattain erityisen suuret, sillä heistä yli 30 prosenttia asettuu aivan maksimiarvon 1,00 tuntumaan. Sen sijaan erityisen paljon ristipaineita kohtaavia miehiä ei vaikuta olevan. Kaikkien kuvan 4 histogrammien perusteella keskustalaiset miehet edustavat eniten asteikon alapäässä. Tosin osalla keskustalaisista naisista on vieläkin pienempi RP, jotka ovat jopa aivan nollan lähetyillä. On toki olennaista huomata, että suurin osa (arviolta 35 prosenttia) saa ristipainepistemäärän 0,8 liepeiltä. Taulukosta 4 nähdään keskustaa äänestäneiden miesten ja naisten hieman erilaiset hajontaluvut, sillä naisten ristipainepisteiden keskiarvo ja mediaani ovat odotetusti miesten vastaavia selkeästi korkeammat. Naisilla myös yläkvartiili on korkeammalla, mikä jälleen kuvaa naisten havaintojen keskittymistä lähelle asteikon loppua. Lisäksi ei ole yllättävää, että keskihajonnan perusteella miesten arvot jakautuvat asteikolla keskimäärin laajemmalle. Todellisuudessa naisten arvot ulottuvat aivan asteikon alapäästä yläpäähän asti, mikä ei olisi paljastunut ilman graafista kuvailua.

Perussuomalaiset

Jo ensisilmäyksellä huomaa, kuinka Perussuomalaisia äänestäneiden miesten havainnot tiivistyvät yli arvon 0,70. Aineistossa on joitakuista tapauksia, joiden RP on verraten pieni, ja tämä ryhmä näyttäytyy ikään kuin poikkeavana havaintona. Naisilla tällaista

havaintojoukkoa ei ole, vaan noin 0,50:stä lähtien vastaajien määrä kussakin RP-pylväässä kasvaa tasaisesti, kun asteikolla liikutaan eteenpäin. Hyppäys histogrammin huipulle tapahtuu 0,80–0,90:n kohdalla, jonka jälkeen hitusen harvempi (30 prosenttia vastanneista) saa korkeimpia RP-lukemia. Miesten ja naisten RP-keskiarvot ovat lähellä toisiaan. Keskihajonnat ovat vaikkapa keskustalaisia miehiä ja naisia pienempiä, mikä kertoo havaintojen keskittymisestä keskiarvojen ympärille. Sekä miesten että naisten yläkvartiili on pisteessä 0,90, joten erittäin paljon ristipaineita kokee molemmissa ryhmissä 25 prosenttia vastaajista. Perussuomalaisia äänestäneiden naisten RP-mediaani on kaikista tarkasteltavana olevista ryhmistä korkeimmalla (0,84).

Kokoomus

Kokoomuksen kohdalla sekä naisten että miesten histogrammeissa korkein pylväs on 0,80–0,90 kohdalla, joskin miehillä tuo pylväs jää alle 30 prosentin kun taas naisilla se menee jonkin verran yli. Miesten kuvio painottuu seuraavaksi ennemminkin keskitasoisiin ristipaineisiin, kun taas naiset saavat lähinnä melko suuria ristipainelukemia. Kokoomuslaisten miesten histogrammi on suhteellisen samanlainen kuin keskustalaisten miesten sillä erotuksella, että kukaan kokoomusta äänestänyt mies ei tiettävästi saa erityisen alhaisia RP-lukemia. Miesten keskiarvo ja mediaani ovat huomattavasti alemmat kuin naisten, minkä lisäksi miesten alakvartiili on kohdassa 0,66 siinä missä naisten alakvartiili on silmäänpistävästi korkeammalla arvossa 0,75. Keskihajonnoista voidaan päätellä, että miesten saamat RP:t ovat enemmän hajallaan kuin naisten.

SDP

Muita puolueita äänestäneisiin naisiin verrattuna SDP:tä äänestäneet naiset saavat suurimman osuuden mitä tulee vähäisiin RP-lukemiin, sillä osa heistä näyttää sijoittuvan 0,10:n tuntumaan. Tästä huolimatta myös SDP:tä äänestäneiden naisten suurin ristipainepistekategoria on monien muiden ryhmien lailla välillä 0,80–0,90. Naisista silmämääräisesti arvioituna demari- ja keskustalaiset naiset saavat eniten keskitasoisia ristipainepistemääriä. SDP:tä äänestäneet miehet kohtaavat sosiodemografisia ristipaineita joko paljon tai keskitasoisesti. Mediaanit ovat molemmilla ryhmillä samat

0,82, mutta naisten keskihajonta on suurempi, joten naisten RP:t jakautuvat akselilla laajemmalle.

Vihreät

Kaikki vihreitä äänestäneet miehet saavat vähintään keskitasoiset RP:t, mutta suurin osa saa korkeat RP-lukemat. Otokoko on kuitenkin matala, joten tulkinnoissa täytyy säilyttää maltti. Vihreät naiset tässä vaiheessa jo tutun kaavan mukaan saavat RP:t lähinnä 0,80–0,90 väliltä, nimittäin jopa 35 prosenttia vastanneista kuuluu tähän ryhmään. Hyppäys edellisestä 0,70–0,80-pylväältä on merkittävä, koska siihen kuuluu vain noin 12 prosenttia vihreistä naisista. Hajontaluvut kuvastavat jakaumien eroja varsinkin alakvartiilin kohdassa, sillä se on miehillä alempana. Miehet saavatkin RP-luvun keskitasolta naisia useammin. Kiinnostavasti vihreillä naisilla on kaikista ryhmistä korkein yläkvartiilin kohta 0,91.

Vasemmistoliitto

Vasemmistoliitolle äänensä antaneista miehistä suurimman osan RP-lukemat ovat korkeita, kun peräti 40 prosenttia saa RP:t 0,90–0,95 väliltä. Keskustalaisten naisten kanssa tämä alaryhmä on ainoa, jossa suurin osa saa suurimman RP:n. Tulokseen täytyy kumminkin suhtautua kriittisesti, koska samoin kuin vihreitä äänestäneitä miehiä, on Vasemmistoliittoa äänestäneitä miehiä vain vähän. Luultavasti tästä johtuen on vasemmistomiesten keskihajonta matalin. Vasemmistoliittoa äänestäneiden naisvastaajienkaan määrä ei ole kovin suuri. Naisten RP:t muodostavat selkeän piikin arvon 0,80 ympärille, mikä tulkinallisesti merkitsee, että lähestulkoon kaikki vasemmistoa äänestäneet naiset saavat korkean RP:n. Vasemmistolaisten miesten verrattain lievemmistä ristipaineista kielii se, että miehillä yläkvartiilin kohta on naisia alempana.

7.2.3 Yleiskuva

Kaiken kaikkiaan sosiodemografiset ristipaineet jakautuvat suomalaisilla siten, että suurin osa saa ristipainepistemäärän 0,80:n läheisyydestä. Tämä tarkoittaa, että

suurimmalla osalla suomalaisista on paljon ristipaineita sosiodemografisen profiilinsa perusteella. Vähäiset ristipaineet ovat näin ollen ennemminkin poikkeus kuin sääntö.

Muutamit poikkeukset poissulkien runsaslukuisin ryhmä kaikissa äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaisissa ryhmissä on RP-asteikolla kohdassa 0,80–0,90. Mainitut poikkeukset ovat keskustalaiset naiset ja vasemmistolaiset miehet, joiden runsaslukuisin ryhmä saa korkeimmat RP:t sekä Perussuomalaiset miehet, joiden suurin ryhmä asettuu välille 0,70–0,80. Ristipaineiden jakaumat vaihtelevat hieman puolueittain ja sukupuolen mukaan, nimittäin esimerkiksi Perussuomalaisten naisten jakauma on selvästi keskittyneempi kuin Keskustaa äänestäneiden miesten jakauma. Myös kokoomuslaisten miesten RP:t ovat asteikolla verrattain hajallaan varsinkin, kun vertailuun otetaan vaikkapa vasemmistoa tai vihreitä äänestäneet miehet tai kokoomuslaiset naiset.

Joka tapauksessa on määrittelykysymys näin pienten erojen maailmassa, mikä ryhmä kohtaa eniten ja mikä vähiten ristipaineita. Vastaus vaihtelee sen mukaan, verrataanko ryhmiä toisiinsa keskiarvon ja keskihajonnan perusteella vai painotetaanko kvartiilien merkitystä. Pelkän keskiarvon perusteella eniten ristipaineita kokisivat perussuomalaiset naiset, sillä heidän keskiarvonsa on korkein. Korkein keskiarvo ja pienin keskihajonta -yhdistelmän perusteella vastaus olisi vasemmistolaiset miehet, vaikkakin tässä ryhmässä vastaajia on vain vähän. Alakvartiili on korkeimmalla perussuomalaisilla naisilla, joten mediaanikin on tällä ryhmällä korkeimmalla. Yläkvartiili taas on korkeimmalla keskustalaisilla naisilla, mikä siis tarkoittaa, että 25 prosenttia keskustalaisista naisvastaajista kokee erittäin paljon ristipaineita. Tämän pohdinnan valossa voi varmaankin silti ehdottaa, että verraten eniten sosiodemografisia ristipaineita kohtaavat perussuomalaiset naiset, koska he saavat hajontaluvuissa korkeimmat lukemat.

Vähiten sosiodemografisia ristipaineita kohtaavan ryhmän nimeäminen on helpompaa, sillä vaihtoehtoja on oikeastaan kaksi, keskustalaiset ja kokoomuslaiset miehet. Vaikka molempien ryhmien ristipaineiden keskiarvo ja alakvartiilin arvo on sama, paljastaa yläkvartiilin tutkailu vastauksen. Keskustalaiset miehet saavat tähän kohtaan alimman

arvon, joten lienee perusteltua ehdottaa, että tämän tutkimusten tulosten valossa keskustalaisilla miehillä olisi vähiten sosiodemografisia ristipaineita. Tosin on muistettava, että erot eri ryhmien välillä ovat melko pieniä, joten eroja ei kannata paisutella julistamalla niitä varauksettomasti totuuksiksi.

Liitteessä 2 on taulukko ristipaineiden ryhmäkeskiarvoista ja -keskihajonnoista multinomiaalisessa regressiossa käytettyjen sosiodemografisten muuttujien mukaan vielä hieman kattavamman käsityksen saamiseksi. Siitä piirtyy sangen samanlainen kuva kuin äänestysvalinnan ja sukupuolen mukaan eritellyistä ristipainejakaumista. RP-keskiarvot pyörivät lähtökohtaisesti ryhmästä riippuen välillä 0,69–0,83 ja keskihajonnat 0,101–0,216. Näin ollen RP:t ovat korkeita, mutta niiden jakautuminen vaihtelee hiukan alaryhmittäin.

Eräänä kiinnostavana havaintona todella monen sosiodemografisen muuttujan kohdalla toistuu sama trendi: korkeimman keskiarvon luokalla on yleensä pienin keskihajonta ja päinvastoin pienimmän keskiarvon luokalla on yleensä suurin keskihajonta. Esimerkiksi ison kaupungin lähiössä asuvien RP-keskiarvo on subjektiivisen aluemuuttujan suurin (0,81), mutta sen keskihajonta on pienin (0,140). Saman muuttujan luokassa ”harvaan asuttu maaseutu” RP-keskiarvo on matalin (0,70), mutta sen keskihajonta on suurin (0,206). Muuttujista näin käyttäytyvät selkeästi ainakin koulutustaso, objektiivinen asuinalue, subjektiivinen asuinalue, suuralue, päätoimi, työsuhdetyyppi, tuloluokat, siviilisääty ja ammatti- tai yrittäjäliittoon kuuluminen. Osa selittyy joidenkin luokkien pienuudella.

Kun asetetaan rinnakkain sosiodemografisten muuttujien RP-keskiarvot ja -hajonnat (liite 2), puolueittain ja sukupuolittain luodut histogrammit (kuva 4) sekä ristipainepisteitä luodessa käytetyn multinomiaalisen logistisen regression tulokset (liite 1), saadaan vihiä siitä, miten RP-jakaumat ovat määräytyneet. Esimerkiksi sosiodemografisissa muuttujissa miessukupuolella, maaseutumaisessa kunnassa, harvaan asutulla maaseudulla, Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvilla, yrittäjänä toimivilla sekä aktiivisesti uskonnollisen yhteisön toimintaan osallistuvilla on pienimmät RP-keskiarvot. Kuten alaluvussa 7.1 todetaan, tällaiset henkilöt ovat todennäköisimmin

äänestäneet keskustaa. Keskustalaisten miesten histogrammi sekä tulkinta siitä, että heillä on vähiten ristipaineita, edelleen puhuu päätelmän puolesta.

Puolestaan suurimmat keskiarvot sosiodemografisten muuttujien luokista saavat muun muassa naissukupuoli, kaupunkimaisella alueella ja ison kaupungin lähiössä Helsingissä tai Uudellamaalla asuminen, opiskelijuus sekä se, että on aiemmin kuulunut uskonnolliseen yhteisöön, mutta ei enää. Parhaiten tähän kuvaukseen sopivat erityisesti vihreät, mutta myös perussuomalaiset ja vasemmistolaiset naiset liitteen 1 perusteella. Kyseessä ovat juuri ne ryhmät, jotka edellä esitetyn valossa kohtaavat paljon ristipaineita. Koska tällaisia yhteyksiä tutkimuksen toteutuksen eri vaiheissa luotujen kuvioiden ja taulukoiden välillä on mutkatonta löytää, ei sen, että ristipaineet vaikuttavat kasautuvan, pitäisi johtua virheestä. Taustalla olevia syitä pohditaan tarkemmin luvussa 8.

7.3 Ristipaineet poliittisessa osallistumisessa

Taulukko 5. Binääriset logistiset regressiot vaaleissa äänestämisestä selittäjänä ristipainepisteet (RP).

	Eduskuntavaalit	Kuntavaalit	Eurovaalit	Presidentinvaalit	Kaikki
RP	0,42	-0,60	-0,88*	-0,46	-0,46
(95% LV)	(-0,83 – 1,68)	(-1,63 – 0,46)	(-1,74 – -0,03)	(-1,70 – 0,77)	(-1,82 – 0,91)
<i>N</i>	1 046	1 046	1 046	1 046	1 047
<i>Log likelihood</i>	-416,00	-633,61	-779,71	-495,15	-447,91
<i>Pseudo R²</i>	0,0007	0,0013	0,0033	0,0007	0,0007

+p≤0.1, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001. Luvut ovat logit-muodossa.

Taulukosta 5 nähdään binääriset logistiset regressioanalyysit, jotka on suoritettu ensinnäkin eri vaaleissa äänestämiselle ja toiseksi kaikissa vaaleissa äänestämiselle selittävänä muuttujana ainoastaan ristipainepistemäärä (RP). Kun ristipainepistemäärä kasvaa yhdellä yksiköllä, todennäköisyys äänestää eduskuntavaaleissa kasvaa 0,42 yksiköllä. Tulos ei tosin ole tilastollisesti merkitsevä, koska sen luottamusvälit ovat leveät ja nollan molemmin puolin. Tulokseen liittyykin näin ollen epävarmuutta jopa vaikutuksen suunasta. Joka tapauksessa tulos siitä, että ristipaineiden kasvaessa

todennäköisyys äänestää eduskuntavaaleissa kasvaa ei tue klassista ristipainehypoteesia, jonka mukaan poliittinen osallistuminen vähenee, kun ristipaineet kasvavat.

Sen sijaan muissa vaaleissa äänestäminen tukee hypoteesia. Kuntavaaleissa äänestäminen vähenee 0,60 yksikköä yhden yksikön lisäyksellä ristipainepistemäärässä. Eurovaaleissa äänestäminen vähenee jopa 0,88 yksikköä ristipaineiden kasvaessa, mikä on tilastollisesti melkein merkitsevä tulos. Ainakin yhteyden kulkusuunnasta voi olla melko varma. Presidentinvaaleissa äänestäminen vähenee 0,46 yksikköä, kun ristipainemäärä kasvaa yhdellä. Kun vastemuuttujaksi otetaan kaikissa vaaleissa äänestämisen summamuuttuja, saadaan vastaukseksi 0,46 yksikön aleneminen, kun ristipaineet kasvavat. Kuten muiden paitsi eurovaalien kohdalla, liittyy tulokseen suurta epävarmuutta.

Taulukko 6. Binääriset logistiset regressiot muista institutionaalisista poliittisen osallistumisen muodoista selittäjänä ristipainepisteet (RP).

	Ehdokkuus	Kunnallinen lautakunta
RP	-2,06**	-0,87
(95% LV)	(-3,50 – -0,63)	(-2,51 – 0,77)
<i>N</i>	1 046	1 046
<i>Log likelihood</i>	-126,29	-115,89
<i>Pseudo R²</i>	0,0148	0,0021

+p≤0.1, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001. Luvut ovat logit-muodossa.

Muita institutionaalisen poliittisen osallistumisen tapoja tarkastellaan taulukossa 6, jossa on binääriset logistiset regressioanalyysit ehdokkaana olemisesta ja kunnallisessa lautakunnassa toimimisesta. Tulokset tukevat klassista ristipainehypoteesia. Selkein ja varmin vastaus tulee vaaleissa ehdokkaana olemisesta, nimittäin ristipainepistemäärän yhden yksikön lisäyksellä ehdokkuuden todennäköisyys alenee huomattavastikin, koska ehdokkuuden logit on -2,06. Tulos on tilastollisesti merkitsevä, joten sen luottamusvälit ovat kapeahkot ja nollan alapuolella, mikä tarkoittaa sitä, että voidaan verrattain

perustellusti todeta vastauksen olevan luotettava. Kunnallisessa lautakunnassa toimiminen saa logit-kertoimen -0,87, mikä indikoi sitä, että ristipaineiden kasvaessa yhdellä mittayksiköllä osallistuminen kunnalliseen lautakuntaan muuttuu 0,87 yksikköä epätodennäköisemmäksi. Havainto on mielenkiintoinen, sillä ilmeisesti näitä poliittisen osallistumisen tapoja suosivat henkilöt eivät koe vetoa useaan eri puolueeseen, vaan he kohtaavat vain vähän ristipaineita sosiodemografisen profiilinsa perusteella. Tällaisia ihmisiä ei kuitenkaan ole paljoa, minkä voi nähdä kuvasta 1.

Taulukko 7. Binääriset logistiset regressiot ei-institutionaalisista poliittisen osallistumisen muodoista selittäjänä ristipainepisteet (RP).

RP	Nettivetoomuksen			
	Vaalikone	allekirjoittaminen	Boikotointi	Mielenosoitus
	1,39***	0,72+	-0,06	-0,48
(95% LV)	(0,56 – 2,22)	(-0,11 – 1,55)	(-0,90 – 0,78)	(-1,83 – 0,86)
<i>N</i>	1 045	1 047	1 046	1 046
<i>Log likelihood</i>	-769,32	-791,62	-765,47	-321,37
<i>Pseudo R²</i>	0,0083	0,0022	0,0000	0,0008

+p≤0.1, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001. Luvut ovat logit-muodossa.

Taulukossa 7 on analysoitu ei-institutionaalisia poliittisen osallistumisen muotoja. Vaalikoneen täyttäminen internetissä saa kertoimen 1,39. Tämä tarkoittaa sitä, että ristipainepistemäärän kasvaessa yhdellä vaalikoneen tekemisen todennäköisyys kasvaa 1,39 logitia. Lukema on selkeä, minkä lisäksi se on tilastollisesti erittäin merkitsevä, joten sen luottamusvälit ovat kapeat ja nollan samalla puolella. Vetoomuksenkin allekirjoittaminen internetissä antaa samansuuntaisen tuloksen, koska sen vastemuuttujan kohdalla ristipaineiden kasvaessa osallistuminen kasvaa 0,72 yksikköä. Tulos on tilastollisesti likimain merkitsevä siitäkin huolimatta, että luottamusvälin alaraja on hieman nollan alapuolella, kun taas yläraja reilummin yläpuolella. Niin vaalikoneen tekeminen kuin nettivetoomuksenkaan allekirjoittaminen eivät tue klassista ristipainehypoteesia, vaan osoittavat päinvastaista. Huomattavampaa epävarmuutta liittyy boikotoinnin tulokseen, jonka mukaan ristipaineiden kasvaessa tuotteiden tai yritysten boikotointi vähenee 0,06 yksikköä. Epävarmuuden lisäksi logit

on kovin vaatimaton, joten sen perusteella voi tehdä johtopäätöksen, ettei ristipaineilla ole juurikaan tilastollisesti merkittävää yhteyttä boikotointiin. Viimeisenä ei-institutionaalisen osallistumisen muotona tarkastelussa on mielenosoitukseen osallistuminen. Sen todennäköisyys vähenee ristipaineiden kasvaessa, sillä mielenosoitus-vastemuuttuja saa logitin $-0,48$. Tämä tulos taas tukee klassista ristipainehypoteesia, vaikkakin siihen liittyy tilastollista epävarmuutta.

8 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut päivittää käsitystämme suomalaisten kohtaamista yhteiskuntarakenteellisista ryhmäjäsennyksistä kumpuavista ristipaineista ja niiden yhteydestä poliittiseen osallistumiseen. Ristipaineita ei ole juuri tutkittu sitten Allardtin (1956), joka totesi, että ristipaineilla voi selittää hyvin ainakin äänestysaktiivisuutta. Allardtinkin käyttämän klassisen ristipainehypoteesin mukaan poliittinen osallistuminen vähenee, mitä enemmän ristipaineita ihmisellä on.

8.1 Sosiodemografisten ristipaineiden jakautuminen

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä kysyttiin, miten ristipaineet jakautuvat suomalaisilla. Analyysin tulokset ovat perin suoraviivaiset: vaikuttaa siltä, että suomalaisilla on lähtökohtaisesti runsaasti sosiodemografisia ristipaineita. Ristipaineasteikolla 0–1,00 ehdottomasti suurin osa ihmisistä saa osapuilleen pistemäärän, joka on yli 0,70. Ristipaineiden jakaumat vaihtelevat puolueittain ja sukupuolen mukaan hivenen verran, sillä jakaumien perusteella voi esimerkiksi päätellä, että vähiten ristipaineita kohtaavat Keskustaa äänestäneet miehet ja eniten Perussuomalaisia äänestäneet naiset. Loppujen lopuksi erot alaryhmien välillä ovat jokseenkin pieniä, jopa tulkinnanvaraisia. Sen sijaan, että pieniä eroja suurenneltaisiin, on olennaisempaa pohtia jakaumien muodon syytä.

Eräs mahdollinen syy sille, että suomalaiset kohtaavat paljon ristipaineita sosiodemografisen profiilinsa perusteella, on siinä, että yhteiskuntarakenteelliset ryhmät eivät enää saa painoarvoa ihmisten puoluevalinnoissa. Jos aiemmin yhteiskuntaluokan mukainen äänestäminen oli yleistä, nykyään Lipsetin ja Rokkanin (1967) alun perin teoretisoimat yhteiskunnan poliittiset vedenjakajat eivät enää kulje pelkästään perinteisissä taloudellisissa ja materiaalisissa kysymyksissä (Mickelsson, 2007; Westinen, 2015). Useimmissa demokratioissa hallitsevin yhteiskunnallinen vedenjakaja oli työväenluokan ja keskiluokan jakolinja (Dalton, 2014). Allardtinkin (1956) aikanaan totesi, että suomalainen puoluekenttä jakautui vahvasti yhteiskuntaluokka-

asetelman mukaan, ja varsinkin vasemmistopuolueet korostivat luokan mukaista äänestämistä. Äänestämisessä oli kyse luokkaidentiteetistä ja kohtalosta, ei niinkään vapaudesta valita (Manin, 1997).

Yhteiskunnallinen muutos, jossa tapahtui valtava loikka esiteollisesta ajasta postindustriaaliseen aikakauteen, muutti asetelmaa. Elinkeinorakenteen muutos ja poliittisen kiinnittymisen heikentyneet sosialisatiomekanismit (Dalton, 2014) ovat suoraan vaikuttaneet siihen, että puolueet ovat muuttuneet yleispuolueiksi, koska puolueet muovautuvat historiallisesti ajalle olennaisten linjojen mukaan. Nykyisessä vaiheessa puolueet etsivätkin kannatuksensa muista lähteistä kuin yhteiskuntaluokista. (Manin, 1997; Mickelsson, 2007.) Tämän vuoksi puoluevalinnan ja sosiodemografisten tekijöiden avulla muodostetut ristipaineet näyttävät korkeina. Ihmiset toisin sanoen eivät tee äänestysvalintaansa sen perusteella, mihin yhteiskunnallisiin ryhmiin he kuuluvat ja mitkä puolueet edustavat parhaiten noita ryhmiä. Yhtäältä se saattaa tarkoittaa, että yhteiskunnallisista ryhmäjäsenyyksistä ei synny heille painetta äänestää tietyllä tavalla. Toisaalta se voi merkitä, että ihmiset eivät itse anna tällaisista lähteistä tuleville vaikutteille arvoa tai valtaa.

Puoluejärjestelmällä ja kontekstilla on näin ollen väliä (He, 2016; Lau ym., 2014). Suomen puoluejärjestelmä on suhteellisen vaalitavan vuoksi pluralistinen, joten puolueita on useita. Kun vaihtoehtoja on monia, ihmisillä on suurempi todennäköisyys kokea vetoa useisiin puolueisiin, mikä tulee tässä tutkimuksessa näkyväksi korkeina ristipainepistemäärinä Lazarsfeldin ym. (1952) Columbian koulukunnan kaltaisen ristipainemäärittelyn takia. Brader ym. (2014) vakuuttavat heidän ristipainepistemäärien laskemisen algoritminsa sopivan niin kaksi- kuin monipuoluejärjestelmiin, ja se menetelmänä sopiikin kyllä, mutta taitaa olla niin, että ristipaineiden määritelmän ainakin Suomen kontekstissa kannattaisi pohjautua johonkin toiseen lähtökohtaan kuin sosiodemografisiin ryhmäjäsenyyksiin.

Niinpä sumentuu myös ajatus informoidusta äänestämisestä, jossa ajatellaan, että äänestäjä voi valita oikean tai väärän puolueen sen perusteella, mikä puolue ajaa parhaiten hänen arvojaan ja intressejään (Lau ym., 2014) – ainakin

yhteiskuntarakenteellisesta näkökulmasta. Esimerkiksi toisinaan kuulee väitteen siitä, etteivät monetkaan Perussuomalaisten pienituloiset äänestäjät, jotka ovat työntekijäasemassa tai työelämän ulkopuolella, ymmärrä äänestävänsä oikeistolaista puoluetta, joka ei aja heidän asiaansa (ks. Timonen, 2020). Lau ym. (2014) määrittelevät informoidun äänestämisen sen perusteella, tekisikö ihminen saman valinnan, jos hänellä olisi kaikki tieto puolueista käytettävissään päätöksen tekemiseksi. Informoitu äänestäminen riippuu siitä, mitkä ovat äänestäjän preferenssit. Ehkä maahanmuuttoon liittyvät kysymykset ovat Perussuomalaisten äänestäjäkunnalle riittävän painava peruste, joten heillä on mahdollisuus informoidun äänestyspäätöksen tekemiseen tämän määritelmän perusteella; Ehkä he arvottavat maahanmuuttokysymyksen taloudellisten ja materiaalisten asiakysymysten yli, vaikka pienituloisia Perussuomalaisia äänestäviä kuinka informoitaisiin puolueen ajamasta talouspolitiikasta. Ajatus siitä, että toiset puolueet ajavat tiettyjen yhteiskuntaryhmien etua paremmin kuin toiset, lienee muuttunut tai muuttumassa uudenlaisten vedenjakajien mukaiseksi (Westinen, 2015).

Yhteiskunnallisista ryhmäjäsenyyksistä muodostuvista vedenjakajista on siirrytty kohti asiakysymys- tai arvotavoitteiden vedenjakajia, jotka perustuvat samanmielisten ihmisten ryhmittymille (Dalton, 2014). He (2016) käytti Braderin ym. (2014) algoritmia, mutta hän tutki nimenomaan asiakysymys- ja arvotavoitteita, jotka taitavat olla sosiodemografista ristipainemäärittelyä ajankohtaisempia. Poliittisesta mobilisaatiosta on tullut yhä individualistisempaa ja mahdollisesti jopa toisistaan erillisiin asiakysymyksiin keskittyvää (Dalton, 2014). Tämän vuoksi ristipaineidenkin määrittelyn pitäisi ehkä perustua poliittisiin asiakysymyksiin tai arvoihin.

8.2 Sosiodemografiset ristipaineet poliittisessa osallistumisessa

Tutkimuksen toisena tutkimuskysymyksenä oli, kuinka hyvin sosiodemografisilla ristipaineilla voi selittää poliittista osallistumista Suomessa vielä tänä päivänä. Tätä lähestyttiin sekä institutionaalisen että ei-institutionaalisen poliittisen osallistumisen näkökulmasta. Hypoteesina oli Lazarsfeldin ym. (1952) muotoilema klassinen ristipainehypoteesi, jonka mukaan ristipaineiden kasvaessa poliittinen osallistuminen vähenee. Tosin jo *The People's Choice* -teoksen alkusanoissa on maininta, että toisinaan

ristipaineet voivat itse asiassa aktivoida poliittiseen osallistumiseen. Erilaisten osallistumismuotojen välillä voi olla eroja tässä mielessä. Hypoteesin muotoilusta on vierähtänyt tovi, joten uusia institutionaalisia ja ei-institutionaalisia osallistumisen tapoja on ilmaantunut.

Tulosten mukaan hypoteesi saa tukea muutamissa osallistumismuodoissa, kun taas toiset tulokset puhuvat hypoteesia vastaan. Klassinen ristipainehypoteesi ei siis toteudu kaikilta osin, vaan tietyissä tilanteissa ristipaineet päinvastoin kasvattavat todennäköisyyttä osallistumiseen. Tutkimus ei silti ihan tue Nilsoninkaan (2002) uudelleen muotoilemaa ristipainehypoteesia, jossa ristipaineet johtavat vetäytymiseen, paitsi jos ne ovat riittävän voimakkaita aiheuttamaan vastaliikettä tai riittävän lieviä edistämään osallistumista.

Institutionaalisista osallistumisen tavoista parhaiten hypoteesin toteuttavan tuloksen antaa vaaleissa ehdokkaana oleminen. Seuraavaksi selkein tulos tulee eurovaaleissa äänestämisestä. Ristipaineiden kasvaessa ehdokkuuden todennäköisyys pienenee huomattavastikin, ja tämä tulos on tilastollisesti merkitsevä. Samoin ristipaineiden kasvaessa eurovaaleissa äänestämisen todennäköisyys pienenee varsin paljon, mikä on tuloksena melkein tilastollisesti merkitsevä. Ainakin näiden vaikutusten suunnista voidaan olla lähes varmoja. Lisäksi kunnallisessa lautakunnassa toimiminen sekä kuntavaaleissa ja presidentinvaaleissa äänestäminen antavat hypoteesin mukaisen tuloksen, mutta ne ovat tilastollisesti epävarmoja. Niiden luottamusvälit ovat leveät ja sijoittuvat nollan molemmille puolille. Eduskuntavaaleissa äänestäminen on ainoa institutionaalisen osallistumisen muoto, jonka tulos on, että osallistumisen todennäköisyys kasvaa, mitä enemmän ihmisellä on ristipaineita. Tokikin tulos on epävarma, mikä on huomioitava tulkinnoissa.

Ei-institutionaalisista osallistumisen tavoista selvin klassisen ristipainehypoteesin vastainen tulos on vaalikoneen tekemisellä. Toisin sanoen mitä enemmän ristipaineita, sitä verrattain paljonkin todennäköisemmin täyttää vaalikoneen internetissä. Sitä paitsi tämä tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Samoin nettivetoimuksen allekirjoittaminen antaa selväpiirteisesti hypoteesin kumoavan tuloksen, mutta se ei ole

tilastollisesti aivan yhtä varma, eikä kertoimeltaankaan yhtä suuri kuin vaalikoneen tekemisellä on. Mielenosoitukseen osallistuminen sen sijaan vaikuttaisi olevan vähäisempää sosiodemografisten ristipaineiden kasvaessa, mutta tämän tuloksen luottamusvälit ovat leveät, joten siihen liittyy suurta epävarmuutta. Tuotteiden tai yritysten boikotointi poliittisista tai eettisistä syistä ei vaikuta olevan yhteydessä ristipaineisiin, sillä se ei poikkea tilastollisesti merkittävällä tavalla suuntaan tai toiseen.

Yhteenvedona hypoteesi toteutui osin, mutta ei läheskään kaikissa poliittisen osallistumisen muodoissa. Näyttäisi siltä, että ristipaineet lisäävät matalan kynnyksen ja vähäisen panostuksen osallistumista, kuten tässä tutkittuja vaalikoneen täyttämistä ja nettivetoimuksen allekirjoittamista. Nämä ei-institutionaaliset toiminnan muodot ovat internetissä, joka on nykypäivänä helposti saavutettavissa (Dalton, 2014), varsinkin Suomessa (Borg & Koljonen, 2020). Ne eivät vaadi juurikaan vaivaa, poliittista tietämystä tai sitoutumista.

Ristipaineiset ihmiset vaikuttavan kaihtavan Bradyn ym. (1995) erittelemiä resursseja, kuten aikaa ja kansalaistaitoja, vaativia osallistumisen muotoja. Ei ole mikään ihme, että vaaleista juuri eurovaalit saavat selkeimmän tuloksen osallistumisen vähenemisestä, sillä kansalaisten ymmärrys on niistä lähtökohtaisesti huonoin, joten niissä äänestäminen edellyttäisi ainakin aikaa ja vaivaa tutustua aiheeseen. Vaalityypillä näyttäisi sikäli olevan merkitystä, että eduskuntavaalit ja ehkä myös presidentinvaalit ovat ihmisille helpoimmat käsittää, minkä vuoksi niissä äänestämisen todennäköisyys näyttäisi pienenevän hivenen vähemmän tai jopa hieman kasvavan. Lisäksi ehdokkuus ja kunnallisessa lautakunnassa toimiminen vaatisivat sitoutumista, johon kaikilla ei ole aikaa, edellytyksiä eikä kiinnostusta. Tällaisesta poliittisesta osallistumisesta kiinnostuneet ovat nähtävästi tietynkaltaisia ihmisiä, jotka sosiodemografisen profiilinsa perusteella eivät koe vetoa moniin eri puolueisiin. Joukko on jokseenkin harvalukuinen. Lisäksi mielenosoitukseen osallistuminen vaatii jonkun verran kiinnostusta ja ainakin aikaa.

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta hypoteesin voi muotoilla uudelleen: ristipaineita kohtaavat osallistuvat poliittisesti, mikäli se ei edellytä heiltä liikaa resursseja, kuten

aikaa ja kansalaistaitoja. Nilsonia (2002) mukaillen sosiodemografiset ristipaineet ovat mitä ilmeisimmin tällaisissa tilanteissa riittävän lieviä edistämään osallistumista. Toisaalta Nilsonin (2002) olettaa minkäänlaista vahvaa vastaliikettä ei vaikuta sosiodemografisten ristipaineiden perusteella syntyvän, mutta tilanne saattaa kenties olla erilainen asiakysymys- ja arvoriistipaineiden kohdalla. Tulkintoja tehdessä on kuitenkin pidettävä mielessä se, että binääriset logistiset regressioanalyysit perustuvat ristipaineille, joiden jakaumien mukaan reilusti suurin osa suomalaisista kokee ristipaineita. Yhdistettynä edellä esitettyihin tulkintoihin piirtyy suomalaisten poliittisesta osallistumisesta suhteellisen pessimistinen kuva; Suurin osa suomalaisista osallistuu poliittisesti, mikäli se ei vaadi heiltä paljon.

8.3 Luotettavuuden arviointi

Tulosten reliabiliteetti ei ole erityisen vahva, mikä johtuu mitä luultavimmin aineiston koosta. Sen vuoksi tulokset ovat enimmiltä osin epävarmoja, mikä tietysti vaikuttaa tuloksista tehtävien päätelmien varmuuteen. Otoskoko tai ainakaan vastausprosentti eivät ole riittävän suuria, mikä lisää satunnaisvirheiden mahdollisuutta, mutta painokertoimen käytöllä aineistoa on pyritty tekemään edustavammaksi. Yleistysten tekemisessä tulee kuitenkin olla varovainen. Esimerkiksi tuloksia ei voida yleistää koko Suomeen, koska mukana ei ole ruotsinkielisiä tai muita kieliä äidinkielenään puhuvia. Samaten aineisto ei ole mahdollistanut etnisyyden huomioimista, mikä toisissa tutkimuksissa on ollut merkittävä äänestyspäätöstä määrittävä tekijä (Greaves ym., 2017), joten maahanmuuttajat jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Tässä pohdintaosiossa esitetyt yleistyksiset ovat pidättyväisiä, mutta tutkimuksen tulosten ja viime aikojen muun tieteellisen tutkimuksen perusteella voinee esittää varovaisia valistuneita arvauksia tulosten oikeasuuntaisuudesta.

Tutkimuksessa on pyritty pitämään huoli käsitevaliditeetista, kun on rakennettu ristipainepisteitä, kuten tulosluvussa 7.1 on kuvailtu. Siinä on arvioitu, että pääpiirteittäin ristipainepisteet estimoivat vaalien 2015 äänestäjäkuntien sosiodemografisia ristipaineita. Kyse on estimaateista, eikä suorasta ilmiön mittaamisesta. Joka tapauksessa ristipainepisteisiin on yritetty sisällyttää kaikki

mahdollisesti olennaiset sosiodemografiset poliittiset vedenjakajat. Ammatti-muuttujan toimimattomuus on ehkä suurin harmi sisällölliseltä näkökannalta.

8.4 Tulosten merkitys ja jatkotutkimusaiheita

Kaiken kaikkiaan sosiodemografisilla ristipaineilla voi selittää parhaiten uusia, ei paljon resursseja vaativia ei-institutionaalisia osallistumisen muotoja sekä sellaisia institutionaalisia osallistumisen muotoja, jotka vaativat verrattain paljon resursseja ja kiinnostuneisuutta. Resursseista rahaa edellyttäviä poliittisen osallistumisen muotoja, kuten lahjoitusten tekemistä, ei käytetyn aineiston puitteissa ollut mahdollista tutkia, mutta lienee perusteltua olettaa, että kuvatuslainen kaava sopii myös siihen. Intuitiivisesti voisi ajatella, että ristipaineiset ihmiset eivät osallistu poliittisesti rahaa edellyttävillä tavoilla kovinkaan aktiivisesti, mitä ilman muuta voisi jatkotutkimuksella testata.

Klassinen ristipainehypoteesi ei toteudu, vaan se muotoutuu hienosäikeisemmäksi: ristipaineita kohtaavat osallistuvat poliittisesti, mikäli se ei edellytä heiltä paljoa resursseja, kuten aikaa ja kansalaistaitoja. Vaikka tulokset monin paikoin ovat epävarmoja, on ristipaineiden tarkastelu tämän tutkimuksen myötä saatettu nykyaikaan Suomessakin. Todettakoon kuitenkin samaan hengenvetoon, että tutkimuksen suurin anti lienee esitys siitä, että asiakysymys- ja arvoriistipaineet saattavat olla sosiodemografisia ristipaineita ajankohtaisempi ja siten sopivampi ristipaineen käsitteen määritelmä selittämään poliittista osallistumista nyky-Suomessa. Sosiodemografisilla ristipaineilla ei vaikuta voivan selittää poliittista osallistumista kovinkaan tyhjentävästi, nimittäin väestöryhmäidentiteettien korvautuessa asiakysymysidentiteeteillä on ristipaineen määritelmänkin mitä ilmeisimmin seurattava perässä. Tulevaisuudessa olisikin mielenkiintoista, mikäli tutkittaisiin, toimivatko asiakysymys- ja arvoriistipaineet paremmin Suomen kontekstissa. Ristipaineilla saattaa olla vahvempaa selitysvoimaa, jos ne määritellään kontekstiin osuvammin soveltuvalla tavalla.

Tulevassa tutkimuksessa voitaisiinkin keskittyä sellaisiin asiakysymyksiin, jotka liittyvät uudenaikaisiin politiikan jakolinjoihin, kuten mielipiteisiin esimerkiksi ympäristönsuojelusta, sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta, yksilönvapauksista, sukupuolesta, egalitarismista, moraalikysymyksistä kuten abortista ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksista sekä monikulttuurisuudesta ja maahanmuutosta. Mutta vaikka tässä on argumentoitu, että taloudelliset ja materiaaliset kysymykset eivät ole enää niin määrittävässä roolissa puoluevalinnassa, ei niitä kuitenkaan voi jättää huomiotta (Dalton, 2014), joten ainakin sosioekonomiset tekijät tulisi jollain tapaa sisällyttää myös asiakysymys- ja arvoriistipainetutkimukseen.

Toki ristipaineiden tutkimisen kvantitatiivisilla menetelmillä ylipäänsä voi kyseenalaistaa, minkä vuoksi tässä tutkimuksessa on pyritty välttämään ilmaisua ”kokea ristipaineita” ja käytetty sen sijaan ilmaisua ”kohdata ristipaineita”. Loppujen lopuksi kvantitatiivisella tutkimuksella saadut tulokset ristipaineista ovat tulkintoja niiden olemassaolosta ja kokemisesta. Kvantitatiivisten aineistojen ja menetelmien luonteen vuoksi ihmisten kokemusmaailman ja merkityksenannon ymmärtäminen ei ole tämänkaltaisen tutkimuksen puitteissa mahdollista. Sikäli kun osa tutkijoista on ehdottanut jo jokseenkin varhaisessa vaiheessa ristipaine-käsitteen hylkäämistä (Wolfiger & Rosenstone, 1980), voisi olla paikallaan tutkia laadullisin menetelmin, miten ihmiset itse kokevat ristipaineet – jos kokevat –, ja millä tavalla ne heihin vaikuttavat – jos vaikuttavat.

Berelson ym. (1954) puntaroivat sitä mahdollisuutta, että ristipaineita kokevat ihmiset ikään kuin loisivat siltoja erillään olevien sosiologisten kuilujen välille. Nykypäivän keskusteluun sosiaalisista kuplista suhteutettuna ajatus on edelleen mitä ajankohtaisiin. Siksi ristipaineen käsitettä ei pitäisi hylätä, vaan se kannattaisi vain päivittää aikaan paremmin sopivaksi asia- ja arvokysymyksiin keskittyväksi. Ristipaineiden potentiaaliset vaikutukset ovat tutkimisen arvoinen aihe, mikäli halutaan löytää uusia näkökulmia yhteiskunnan fragmentoitumiseen ja yhteisen todellisuuden katoamiseen. Ihmisryhmien keskinäisten kuilujen syntymisen estämiseksi on torjuttava poliittisen osallistumisen eriytymistä, sillä kaikki osallistumismuodot eivät ole ihan samanarvoisia mitä tulee niiden vaikutusedellytyksiin (Bäck & Christensen, 2020; Dalton, 2014). Näin

ollen parhaimmillaan ristipaineiden ja poliittisen osallistumisen eri muotojen tutkimus voi edistää demokratian toteutumista, kun saadaan lisätietoa siitä, miksi ja millä tavalla ihmiset ilmaisevat poliittiset mieltymyksensä eri kanavissa.

Lähteet

- Ahtiainen, L. (2019). *Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2017*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Allardt, E. (1956). *Social struktur och politisk aktivitet: En studie av väljaraktiviteten vid riksdagsvalen i Finland 1945-54*. Helsinki: Söderström.
- Berelson, B. R., Lazarsfeld, P. F. & McPhee, W. N. (1954). *Voting: A study of opinion formation in a presidential campaign*. Chicago: University of Chicago Press.
- Borg, S. (23.2.2015). *Ajaako yleisödemokratia etuamme? | Tieto&trendit*. Haettu 14.9.2020 osoitteesta <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2015/ajaako-yleisodemokratia-etuamme/>.
- Borg, S. & Koljonen, K. (2020). *Käyttöliittymä vaaleihin: Tutkimus vaalikoneista kansalaisten, ehdokkaiden ja journalismin näkökulmista*. Tampere: Tampere University Press.
- Brader, T. & Tucker, J. A. (2008). Pathways to Partisanship: Evidence from Russia. *Post-Soviet Affairs*, 24(3), 263–300.
- Brader, T., Tucker, J. & Therriault, A. (2014). Cross Pressure Scores: An Individual-Level Measure of Cumulative Partisan Pressures Arising from Social Group Memberships. *Political Behavior*, 36(1), 23–51.
- Brady, H. E., Verba, S. & Schlozman, K. L. (1995). Beyond Ses: A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*, 89(2), 271–294.
- Bäck, M. & Christensen, H. S. (2020). Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 439–460). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E. & Stokes, D. E. (1960). *The American Voter*. New York: Wiley.
- Dalton, R. J. (2014). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies* (6. painos). Los Angeles: SAGE, CQ Press.
- Erola, J. (toim.). (2010). *Luokaton Suomi?: Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

- Evans, G. & Graaf, N. D. D. (2013). The Importance of Political Choice and Other Lessons Learned. Teoksessa G. Evans & N. D. de Graaf (toim.), *Political Choice Matters: Explaining the Strength of Class and Religious Cleavages in Cross-National Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Evans, G. & Tilley, J. (2012). The Depoliticization of Inequality and Redistribution: Explaining the Decline of Class Voting. *Journal of Politics*, 74(4), 963–976.
- Hutchings, V. L. & Jefferson, H. J. (2017). The Sociological and Social-Psychological Approaches. Teoksessa J. Fisher, E. Fieldhouse, M. N. Franklin, R. Gibson, M. Cantijoch & C. Wlezien (toim.), *The Routledge Handbook of Elections, Voting Behavior and Public Opinion* (s. 21–29). Lontoo: Routledge.
- Fitzmaurice, J. (1995). The 1994 referenda on EU membership in Austria and Scandinavia: A comparative analysis. *Electoral Studies*, 14(2), 226–232.
- Greaves, L. M., Robertson, A., Cowie, L. J., Osborne, D., Houkamau, C. A. & Sibley, C. G. (2017). Predicting Party Vote Sentiment: Identifying the Demographic and Psychological Correlates of Party Preference in Two Large Datasets. *New Zealand Journal of Psychology*, 46(3), 164–175.
- Green, M. C., Visser, P. S. & Tetlock, P. E. (2000). Coping with Accountability Cross-Pressures: Low-Effort Evasive Tactics and High-Effort Quests for Complex Compromises. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(11), 1380–1391.
- He, Q. (2016). Issue cross-pressures and time of voting decision. *Electoral Studies*, 44, 362–373.
- Horan, P. M. (1971). Social Positions and Political Cross-Pressures: A Re-Examination. *American Sociological Review*, 36(4), 650–660.
- Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P.-E. (2017). Vaali- ja puolueosallistumisesta demokratiainnovaatioihin: Syventyykö vai heikentyykö demokratia? Teoksessa *Poliittinen osallistuminen: Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä* (s. 8–29). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koivula, A., Sirppiniemi, R., Koiranen, I. & Oksanen, J. (2017). *Arkielämä ja osallistuminen -kyselyn tutkimuseloste*.
<https://doi.org/10.13140/RG.2.2.30950.27208>
- Lahelma, E. & Rahkonen, J. (2011). Sosioekonominen asema. Teoksessa M. Laaksonen & K. Silventoinen (toim.), *Sosiaalieuropäologia: Väestön terveyserot ja*

- terveyteen vaikuttavat sosiaaliset tekijät* (s. 41–60). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Lahtinen, H. A., Mattila, V. M., Wass, H. M. & Martikainen, P. T. (2017). Explaining social-class inequality in voter turnout: The contribution of income and health. *Scandinavian Political Studies*, 40(4), 388–410.
- Lahtinen, H., Wass, H. & Hiilamo, H. (2019). Luottamus poliittisen osallistumisen sosioekonomisten erojen selittäjänä. Teoksessa M. Bäck & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut* (s. 138155). Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Lau, R. R., Patel, P., Fahmy, D. F. & Kaufman, R. R. (2014). Correct Voting Across Thirty-Three Democracies: A Preliminary Analysis. *British Journal of Political Science*, 44(2), 239–259.
- Lavine, H. (2001). The Electoral Consequences of Ambivalence toward Presidential Candidates. *American Journal of Political Science*, 45(4), 915–929.
- Lazarsfeld, P. F., Berelson, B. & Gaudet, H. (1952 [1948]). *The people's choice: How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign* (2. painos). New York: Columbia University Press.
- Lewis-Beck, M. S., Weisberg, H. F., Jacoby, W. & Norpoth, H. (2008). *The American Voter Revisited*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967). *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives*. New York: Free Press.
- Manin, B. (1997). *The principles of representative government*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Matthes, J., Knoll, J., Valenzuela, S., Hopmann, D. N. & Sikorski, C. V. (2019). A Meta-Analysis of the Effects of Cross-Cutting Exposure on Political Participation. *Political Communication*, 36(4), 523–542.
- Mickelsson, R. (2007). *Suomen puolueet: Historia, muutos ja nykypäivä*. Tampere: Vastapaino.
- Mudde, C. (2007). Männerparteien. Teoksessa C. Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mutz, D. C. (2002). The Consequences of Cross-Cutting Networks for Political Participation. *American Journal of Political Science*, 46(4), 838–855.

- Narud, H. M. & Valen, H. (1996). Decline of electoral turnout: The case of Norway. *European Journal of Political Research*, 29(2), 235–256.
- Nilson, S. S. (2002). Half a Century of Cross-Pressures: A Thesis Reconsidered. *Political Studies*, 50(2), 354–361.
- Nir, L. (2005). Ambivalent Social Networks and Their Consequences for Participation. *International Journal of Public Opinion Research*, 17, 422–442.
- Nummenmaa, L. (2009). *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät* (1. p., uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Osborne, J. W. (2015). *Best Practices in Logistic Regression*. Los Angeles: SAGE.
- Pikkala, S. (2016). Naiset ja miehet äänestäjinä. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Pikkala, S. (2020). Naiset eduskuntavaaleissa ja sukupuolen merkitys äänestämisessä. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 80102). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Segal, D. R. (1969). Status Inconsistency, Cross Pressures, and American Political Behavior. *American Sociological Review*, 34(3), 352–359.
- Smets, K. & van Ham, C. (2013). The embarrassment of riches? A meta-analysis of individual-level research on voter turnout. *Electoral Studies*, 32(2), 344–359.
- Stubager, R. (2009). Education-based group identity and consciousness in the authoritarian-libertarian value conflict. *European Journal of Political Research*, 48(2), 204–233.
- Suuronen, A., Grönlund, K. & Sirén, R. (2020). Puolueiden äänestäjät. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 260287). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Therriault, A., Tucker, J. & Brader, T. (2011). Cross-Pressures and Political Participation. 2011. Paper 23. https://opensiuc.lib.siu.edu/pnconfs_2011/23.
- Tiihonen, A., Kestilä-Kekkonen, E., Westinen, J. & Rapeli, L. (2020). Puoluekannan periytyminen vanhemmilta lapsille. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H.

- Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 298-320). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Tilastokeskus. (1989). *Luokitus: Sosioekonominen asema 1989* / Tilastokeskus. Haettu 26.10.2020 osoitteesta https://www.stat.fi/fi/luokitukset/sosioekon_asema/.
- Tilastokeskus. (2019). *Luokitukset—Tilastollinen kuntaryhmitys 2019*. Haettu 23.9.2020 osoitteesta <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/kuntaryhmitys/001-2019/index.html>.
- Tilastokeskus (ei pvm.) *Sosioekonominen asema* / *Käsitteet*. Haettu 26.10.2020 osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/sosioekon_asema.html#tab2.
- Timonen, S. (2.9.2020). Köyhien asialla? – Uuninpankkopoika Saku Timonen | Apu. *Uuninpankkopoika Saku Timonen*. Haettu 9.11.2020 osoitteesta <https://blogit.apu.fi/uuninpankkopoikasakutimonen/2020/09/02/koyhien-asialla-3/>.
- Vaalavuo, M. (26.11.2015). Saari: Muukalaiset keskellämme – huono-osaiset lottovoittajien maassa. *Politiikasta*. Haettu 14.10.2020 osoitteesta <https://politiikasta.fi/saari-muukalaiset-keskellamme-huono-osaiset-lottovoittajien-maassa/>.
- van Deth, J. W. (2014). A conceptual map of political participation. *Acta Politica*, 49(3), 349–367.
- Verba, S., Brady, H. E. & Scholzman, K. L. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wass, H. & Grönlund, K. (2016). Johdanto: Yhdenvertaisuus ja poliittisen osallistumisen eriytyminen. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 2944). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Westinen, J. (2015). Cleavages - Dead and Gone? An Analysis of Cleavage Structure and Party Choice in Contemporary Finland. *Scandinavian Political Studies*, 38(3), 277–300.
- Westinen, J. (2016). Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 249272). Helsinki: Oikeusministeriö.

- Willocq, S. (2019). Explaining Time of Vote Decision: The Socio-Structural, Attitudinal, and Contextual Determinants of Late Deciding. *Political Studies Review*, 17(1), 53–64.
- Wolfinger, R. E. & Rosenstone, S. J. (1980). *Who votes?* New Haven: Yale University Press.
- Zuckerman, A. S. (2005). *The Social Logic of Politics: Personal Networks as Contexts for Political Behavior*. Philadelphia: Temple University Press.

Liitteet

Liite 1. Multinomiaalinen logistinen regressio eduskuntavaaleissa 2015 äänestetystä puolueesta sosiodemografisten muuttujien mukaan, (N=797).

		Vertailuryhmä Kesk.				
		Ps.	Kok.	SDP	Vihr.	Vas.
Sukupuoli	Nainen	0,07	-0,19	0,87**	1,09***	0,47
Vertailuryhmä Mies		(-0,52 – 0,66)	(-0,72 – 0,34)	(0,31 – 1,43)	(0,47 – 1,71)	(-0,25 – 1,20)
Ikä		-0,02	-0,01	0,03+	0,03	-0,02
		(-0,05 – 0,02)	(-0,04 – 0,22)	(0,00 – 0,06)	(-0,01 – 0,06)	(-0,06 – 0,22)
Koulutus	Ammattikoulu	-0,92+	-0,19	0,06	0,04	-0,67
Vertailuryhmä		(-1,99 – 0,15)	(-1,49 – 1,10)	(-0,95 – 1,07)	(-2,01 – 2,09)	(-2,25 – 0,92)
Peruskoulu	Ylioppilas	-1,91**	0,73	-0,66	0,70	-0,78
		(-3,32 – -0,51)	(-0,72 – 2,19)	(-1,97 – 0,65)	(-1,42 – 2,83)	(-2,61 – 1,06)
	Opistotaso	-1,30*	0,46	-1,26*	0,56	-1,24
		(-2,38 – -0,21)	(-0,76 – 1,69)	(-2,30 – -0,23)	(-1,40 – 2,52)	(-2,87 – 0,39)
	AMK	-1,60**	0,35	-1,48*	1,32	-1,18
		(-2,77 – -0,43)	(-0,96 – 1,66)	(-2,68 – -0,27)	(-0,67 – 3,31)	(-2,89 – 0,53)
	Yliopisto	-1,49*	1,58*	-0,57	1,88+	-0,72
		(-2,79 – -0,19)	(0,24 – 2,92)	(-1,76 – 0,62)	(-0,13 – 3,89)	(-2,47 – 1,02)
	Tohtori/lisensiaatti	-14,26	2,24*	-1,48	2,23+	-0,45
		(-1114 – 1085)	(0,27 – 4,20)	(-4,02 – 1,05)	(-0,29 – 4,74)	(-3,14 – 2,23)
Alue (obj.)	Taajaan asuttu	0,55	-0,70+	0,20	-0,20	0,09
Vertailuryhmä		(-0,21 – 1,32)	(-1,50 – 0,11)	(-0,53 – 0,94)	(-1,21 – 0,81)	(-1,02 – 1,19)
Kaupunkimainen	Maaseutumainen	-0,15	-0,79	0,03	-0,37	-2,23+
		(-1,08 – 0,79)	(-1,75 – 0,18)	(-0,83 – 0,90)	(-1,62 – 0,88)	(-4,70 – 0,25)
Alue (subj.)	Ison kaupungin lähiö	1,14	-0,40	-0,21	-0,38	-1,30*
Vertailuryhmä		(-0,42 – 2,70)	(-1,40 – 0,60)	(-1,33 – 0,91)	(-1,42 – 0,66)	(-2,48 – -0,12)
Ison kaupungin	Pieni kaupunki/kunta	0,51	-0,92+	-0,39	-1,28*	-2,17***
keskus		(-1,08 – 2,10)	(-1,94 – 0,11)	(-1,52 – 0,74)	(-2,40 – -0,17)	(-3,48 – -0,86)
	Kaupungin läheinen maaseutu	0,60	-1,55*	-0,51	-2,18**	-1,56*
		(-1,13 – 2,33)	(-2,83 – -0,27)	(-1,82 – 0,80)	(-3,70 – -0,67)	(-3,07 – -0,06)
	Harvaan asuttu maaseutu	0,52	-1,61*	-1,72*	-1,73*	-1,10
		(-1,28 – 2,31)	(-3,00 – -0,23)	(-3,22 – -0,23)	(-3,35 – -0,11)	(-2,86 – 0,67)

Liite 1. Jatkuu edelliseltä sivulta

		Vertailuryhmä Kesk.				
		Ps.	Kok.	SDP	Vih.	Vas.
Suuralue	Etelä-Suomi	0,39	0,10	-0,09	0,13	-0,31
Vertailuryhmä		(-0,53 – 1,30)	(-0,74 – 0,95)	(-0,96 – 0,78)	(-0,78 – 1,03)	(-1,39 – 0,78)
Helsinki–Uusimaa	Länsi-Suomi	-0,46	-0,53	-0,65+	-1,06**	-0,86+
		(-1,25 – 0,33)	(-1,24 – 0,18)	(-1,39 – 0,10)	(-1,88 – -0,25)	(-1,77 – 0,05)
	Pohjois- ja Itä-Suomi	-1,10**	-0,87*	-1,53	-1,44***	-2,52***
		(-1,92 – -0,28)	(-1,59 – -0,16)	(-2,30 – -0,75)	(-2,28 – -0,59)	(-3,66 – -1,39)
Päätoimi	Työtön	0,64	1,34	1,97*	1,65+	1,36
Vertailuryhmä		(-1,10 – 2,37)	(-0,42 – 3,09)	(0,41 – 3,53)	(-0,02 – 3,32)	(-0,55 – 3,28)
Töissä/Lomautettu	Eläkkeellä	-0,92+	0,39	0,07	-1,05+	-0,47
		(-2,01 – 0,17)	(-0,55 – 1,33)	(-0,85 – 0,99)	(-2,15 – 0,07)	(-1,85 – 0,91)
	Opiskelija	-0,73	-0,79	0,62	1,02	0,01
		(-2,24 – 0,77)	(-2,11 – 0,54)	(-0,64 – 1,88)	(-0,21 – 2,25)	(-1,58 – 1,61)
	Muu	2,55*	2,30+	-12,55	2,59*	2,06
		(0,21 – 4,87)	(-0,11 – 4,70)	(-1062 – 1037)	(0,17 – 5,02)	(-0,61 – 4,73)
Työsuhtedyyppi	Määräaikainen	-0,51	-0,83+	0,14	0,18	-0,61
Vertailuryhmä		(-1,47 – 0,45)	(-1,78 – 0,13)	(-0,75 – 1,03)	(-0,74 – 1,09)	(-1,79 – 0,57)
Vakituinen	Yrittäjä	-0,61	0,13	-1,57**	0,13	-1,46
		(-1,57 – 0,35)	(-0,67 – 0,92)	(-2,71 – -0,44)	(-0,91 – 1,17)	(-3,24 – 0,31)
	Muu	-1,96	-0,96	0,82	-0,23	0,64
		(-4,89 – 0,98)	(-3,01 – 1,09)	(-0,90 – 2,55)	(-2,27 – 1,80)	(-1,49 – 2,78)
Työnantajasektori	Valtio	0,42	-0,22	0,31	-0,31	-0,37
Vertailuryhmä		(-0,71 – 1,55)	(-1,31 – 0,88)	(-0,78 – 1,39)	(-1,46 – 0,83)	(-1,75 – 1,00)
Kunta	Yritys	0,13	0,80*	0,51	-0,23	-0,70
		(-0,59 – 0,85)	(0,10–1,50)	(-0,17 – 1,19)	(-0,96 – 0,50)	(-1,57 – 0,17)
	Järjestö	-0,28	-0,76	0,89	0,24	0,39
		(-2,35 – 1,80)	(-3,04 – 1,52)	(-0,66 – 2,44)	(-1,43 – 1,91)	(-1,40 – 2,17)
	Muu	-1,07	0,03	-0,18	-0,44	-0,94
		(-2,60 – 0,45)	(-1,22 – 1,29)	(-1,33 – 0,97)	(-1,69 – 0,80)	(-2,54 – 0,67)

Liite 1. Jatkuu edelliseltä sivulta

		Vertailuryhmä Kesk.				
		Ps.	Kok.	SDP	Vih.	Vas.
Tulot		-0,02*	-0,00	-0,00	-0,00	-0,02+
		(-0,05 – -0,00)	(-0,00 – 0,00)	(-0,00 – 0,00)	(-0,00 – 0,00)	(-0,05 – 0,00)
Siviilisäätö	Avoliitto	0,75+	0,18	0,35	0,52	0,24
Vertailuryhmä		(-0,04 – 1,54)	(-0,59 – 0,94)	(-0,43 – 1,14)	(-0,31 – 1,35)	(-0,75 – 1,23)
Avoliitto	Eronnut	0,81	0,37	0,76	0,97	0,31
		(-0,73 – 2,36)	(-1,06 – 1,80)	(-0,68 – 2,19)	(-0,62 – 2,55)	(-1,55 – 2,17)
	Leski	0,35	-0,02	0,07	0,62	-0,06
		(-1,70 – 2,40)	(-1,89 – 1,86)	(-1,65 – 1,79)	(-1,60 – 2,85)	(-2,52 – 2,41)
	Naimaton	0,26	0,64	0,55	1,58*	-0,90
		(-1,35 – 1,87)	(-0,75 – 2,03)	(-0,89 – 2,00)	(0,03 – 3,12)	(-2,83 – 1,02)
Parisuhde	Ei	-0,48	-0,11	-0,25	-1,40*	0,53
Vertailuryhmä Kyllä		(-1,69 – 0,73)	(-1,18 – 0,96)	(-1,36 – 0,85)	(-2,62 – -0,19)	(-0,89 – 1,95)
Täysi-ikäisten määrä kotitaloudessa		-0,15	0,30	0,17	0,15	0,53
		(-0,83 – 0,52)	(-0,28 – 0,89)	(-0,41 – 0,75)	(-0,54 – 0,84)	(-0,27 – 0,29)
Alaikäisten määrä kotitaloudessa		0,10	0,16	0,00	-0,04	-0,15
		(0,19 – 0,38)	(-0,11 – 0,44)	(-0,28 – 0,29)	(-0,37 – 0,28)	(-0,58 – 0,29)
Ammatti- tai yrittäjäliittoon kuulumisen	Kyllä	-0,29	-0,12	0,41	-0,10	0,47
		(-0,90 – 0,32)	(-0,69 – 0,44)	(-0,19 – 1,00)	(-0,74 – 0,54)	(-0,32 – 1,27)
Vertailuryhmä Ei						
Uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen	Aiemmin, ei enää	0,73	0,96	0,67	0,75	0,60
		(-0,35 – 1,82)	(-0,22 – 2,14)	(-0,42 – 1,76)	(-0,42 – 1,92)	(-0,57 – 1,77)
Vertailuryhmä	Kyllä, ei-aktiivi	-0,89*	0,15	-0,62	-1,08*	-2,08***
Ei koskaan		(-1,76 – -0,02)	(-0,82 – 1,13)	(-1,46 – 0,22)	(-2,05 – -0,11)	(-3,13 – -1,02)
	Kyllä, aktiivi	-1,18+	-0,60	-1,64*	-1,56*	-3,57**
		(-2,48 – 0,11)	(-1,94 – 0,75)	(-2,97 – -0,30)	(-2,99 – -0,13)	(-5,92 – -1,21)

Log likelihood -1077,01

Pseudo R^2 0,2849

+p≤0.1, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001. Luvut ovat logit-muodossa. Suluissa on 95%:n luottamusvälit.

Liite 2. Ristipaineiden ryhmäkeskiarvot ja keskihajonnat sosiodemografisten muuttujien mukaan, (N=1 047).

		%	Keskiarvo	Keskihajonta
Sukupuoli	Mies	45	0,76	0,157
	Nainen	55	0,79	0,156
Ikäluokat	17–26-vuotiaat	11	0,80	0,166
	27–34-vuotiaat	13	0,78	0,146
	35–44-vuotiaat	15	0,80	0,133
	45–54-vuotiaat	17	0,79	0,168
	55–64-vuotiaat	21	0,77	0,172
	65–74-vuotiaat	17	0,77	0,132
	75–84-vuotiaat	6	0,74	0,183
Koulutustaso	Peruskoulu	10	0,74	0,157
	Ammattikoulu	24	0,74	0,170
	Ylioppilas	11	0,82	0,145
	Opistotaso	20	0,81	0,157
	AMK	15	0,83	0,112
	Yliopisto	18	0,77	0,143
	Tohtori/lisensiaatti	2	0,69	0,203
Alue (obj.)	Kaupunkimainen	72	0,80	0,101
	Taajaan asuttu	17	0,76	0,176
	Maaseutumainen	11	0,69	0,195
Alue (subj.)	Ison kaupungin keskus	11	0,76	0,142
	Ison kaupungin lähiö	33	0,81	0,140
	Pieni kaupunki/kunta	38	0,78	0,154
	Kaupungin läheinen maaseutu	10	0,77	0,158
	Harvaan asuttu maaseutu	8	0,70	0,206
Suuralue	Helsinki–Uusimaa	29	0,81	0,136
	Etelä-Suomi	19	0,78	0,152
	Länsi-Suomi	29	0,78	0,154
	Pohjois- ja Itä-Suomi	23	0,74	0,179
Päätoimi	Töissä/Lomautettu	56	0,80	0,143
	Työtön	6	0,73	0,195
	Eläkkeellä	29	0,75	0,155
	Opiskelija	6	0,82	0,126
	Muu	3	0,59	0,238
Työsuhdetyyppi	Vakituisen	73	0,80	0,137
	Määräaikainen	15	0,75	0,186
	Yrittäjä	10	0,70	0,188
	Muu	2	0,70	0,237

Liite 2. Jatkuu edelliseltä sivulta

Työnantajasektori	Kunta	22	0,82	0,136
	Valtio	8	0,79	0,136
	Yritys	61	0,77	0,158
	Järjestö	3	0,74	0,146
	Muu	6	0,72	0,207
Tuloluokat	–1599	13	0,75	0,170
	1600–3199	35	0,78	0,163
	3200–4799	31	0,81	0,127
	4800+	21	0,76	0,170
Siviilisääty	Avoliitto	54	0,78	0,159
	Avoliitto	20	0,79	0,151
	Eronnut	8	0,79	0,139
	Leski	4	0,77	0,129
	Naimaton	14	0,77	0,172
Parisuhde	Kyllä	78	0,78	0,158
	Ei	22	0,78	0,152
Täysi-ikäisten määrä kotitaloudessa	1 tai alle	25	0,77	0,162
	2	68	0,78	0,155
	3+	7	0,77	0,156
Alaikäisten määrä kotitaloudessa	0	74	0,78	0,154
	1	13	0,78	0,177
	2	9	0,79	0,160
	3+	4	0,77	0,140
Ammatti- tai yrittäjä- liittoon kuuluminen	Ei	40	0,76	0,159
	Kyllä	60	0,79	0,154
Uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen	Ei koskaan	12	0,77	0,166
	Aiemmin, ei enää	21	0,80	0,139
	Kyllä, ei-aktiivi	60	0,78	0,149
	Kyllä, aktiivi	7	0,69	0,216